

Edward Rymar
Uniwersytet Szczeciński

Stargardia
Tom IV, 2004

Materiały do słownika geograficzno – historycznego Pomorza Zachodniego w średniowieczu. Południowa połać obecnego powiatu stargardzkiego (gm. Stargard, Dolice)

Od wielu lat prowadzone są prace nad opracowaniem słownika geograficzno-historycznego ziem polskich w średniowieczu. Najbliższym regionu Pomorza jest słownik województwa poznańskiego, którego opracowanie (obecnie wydano hasła do litery S) zbliża się ku końcowi. Zaawansowane są prace niżej podpisanego nad takim słownikiem dla pód.- zach. części dawnego Pomorza, ziem byłej Nowej Marchii (dawne powiaty Chojna, Myślibórz, Gorzów, Strzelce, Choszczno, Drawsko, Świdwin, część stargardzkiego i pyrzyckiego). Pewne załączkowe materiały dla dawnych ziem widuchowskiej i bańsko – swobnickiej znalazły się w przygotowanych niedawno monografiach regionalnych¹. Posiadanie takiego słownika, wyczerpującego cały zachowany materiał źródłowy pisany, ale też ze sfery kultury materialnej, w tym archeologiczny, stanowi doskonałą podstawę różnorodnych badań naukowych, w tym językoznawczych, nie tylko nad średniowieczem, a także do popularyzacji regionu. Korzystając z możliwości jakie daje Redakcja *Stargardii*, pragnę zaprezentować mały wycinek dawnego Księstwa Pomorskiego, na pograniczu z dawną Nową Marchią, oraz obecnymi powiatami pyrzyckim i choszczeńskim, dziś w pow. Stargard, ale też nigdy do Nowej Marchii nie należące wioski Radaczewo, Piasecznik i Gleżno, po zmianach administracyjnych w l. 70. XX w. włączone do woj. lubuskiego, a obecnie w gm. Choszczno województwa zachodniopomorskiego.

Obszar tu prezentowany należał w pierw do ziemi stargardzkiej, opierającej się w XII–XIII w. na południu o rzekę Płonię, gdzie graniczył z pyrzycką. Panował w niej ok. 1160–1180 książę Kazimierz I, potem (do 1187) Bogusław I, który sprowadził do Stargardu zakon joannitów uposażając go m. in. wsiami Witkowo, Kolin, Żalęcín; potem Bogusław II i Kazimierz II (do 1220), Barnim I (do 1278). Do wsi w pobliżu jez. Miedwie (Koszewko) sięgnęli w tym czasie przez nadania książąt cystersi z Kołbacza. W latach 1232–33 pód.-wsch. obszar, wtedy z głównymi osadami wiejskimi Dobropole i Trzebień, został nadany tymże cystersom przez księcia

¹ E. Rymar, *Fragmenty dawnej historii miejscowości w gminie Widuchowa*, [w:] Widuchowa nad Odrą. Z dziejów dawnych i nowych, praca zbiorowa pod red. E. Rymara, Widuchowa–Pyrzyce 1997, s. 183–209; tenże, *Z dziejów miejscowości w gminie Banie*, [w:] Banie nad Tywą. Z dziejów Ziemi Bańsko–Swobnickiej, praca zbiorowa pod red. E. Rymara, Pyrzyce 1999, s. 342–388 (tamże średniowieczne dzieje miast Widuchowa i Banie).

wielkopolskiego Władysława Odonica, który określił dość dokładnie jego granice, potwierdzany potem wielokrotnie. Ciągnęła się od >Małej Iny gdzieś na pograniczu znanych później >Dolic i >Morzycy, do pól >Rzeplina, skręcała w kier. płd.- wsch. do jez. >Szczucze, >„Długiej Góry” k. jez. >Nierybno, przez połowę jez. >Gardzko – płu. od Choszczna - do potoku między jez. Klukom (płd. od Choszczna) i Sowno (tuż na zach. od Choszczna), dalej potokiem Słonica (*Zloniza*) docierała do górnej Małej Iny, stąd – w kierunku zach. - do >Owocowego Lasku, jez. >Brzezina, na płu. do kanału (rzeki) >Dziadów Kierz, przez połowę bagna >Smaryń do jez. >Głębokiego, poprzez wzgórze Świniarżową Mogiłę, wzdłuż rzeki >Rudnica dochodziła znów do >Małej Iny². Obiekty te i przebieg granicy prezentujemy niżej i na załączonej mapie. W obszarze tym powstały następnie wsie: Dolice, Sądów, Brzezina, Ziemomyśl, Gleźno, dwór cysterski, potem opuszczony, w Sownie przy jeziorze Sowno. Władysław Odonic w tym rejonie dorzucił cystersom w 1236 r. wieś Warszyn.

Barnim I zachodniopomorski, w 1240 r. przekazał ziemię stargardzką, ale już bez tych cysterskich posiadłości, biskupowi kamieńskiemu Konradowi III. W 1248 r. książę ten przekazał biskupowi swą połowę ziemi kołobrzesckiej biorąc w zamian w lenno stargardzką, jednak z wyłączeniem dla kapituły kamieńskiej 200 łanów (100 nad rzeką Suchą k. Goleniowa i 100 pustkowi nad Krąpielą), oraz wsi Skalin, Żarowo, Grzędziec (opuszczony potem, pra- Wierzbno), Dębica, Krępczewo, opuszczone Reńsko (*Renzk*, nie mylić z współczesnym Reńskiem w gm. Warnice), Coclów (Kluczewem?), Koszewkiem, Kunowem (Biskupim), Grzędzice z opisaną granicą: od Miedwia przez potoki >Strażny (*Straznam*) i *Zmogerniz* na północ do Iny³.

W te strony przeniknęli w 1269 r. od południa margrabiowie brandenburscy, być może na zaproszenie joannitów, na których posiadłości w ziemi stargardzkiej i późniejszej choszczeńskiej (dom w Korytowie) targnęli się wcześniej książę Barnim I, jego rycerstwo i cystersi kołbackcy. Właśnie rocznik cystersów kołbackich odnotował pod 1269 rokiem zajęcie przez nich dworu w Sownie⁴ i zapewne wtedy zaborem objęli Askańczycy cały obszar w widłach Iny i Małej Iny, aż po posiadłość joannitów w Kolinie i Żalęcinie, bowiem w 1278 r. Barnim I, układając się z margrabią Konradem, wziął od niego w lenno obszar między Iną i Małą Iną z wsiami: Trzebień, Kolin, Rzeplino, Brałęcina, Lipka, Piasecznik, Radaczewo, Ziemomyśl, Sądów, joannicką siedzibą w *Kopam* i dworem cystersów z wsią słowiańską, zapewne opodal Gleźna, wspomnianego w następnym roku pod kolonizacyjną już nazwą Hohenwalde. Wtedy też widocznie ukształtowała się na wieki granica przyszłej Nowej Marchii tuż na zachód od Choszczna i Zamęcina, oraz między Sławęcinem i pomorskim Radaczewem po Inę na północy (do 1954 r. granica między powiatami Choszczno i Pyrzyce). Cystersi utracili Zamęcina, rezygnując zeń w 1282 r., chociaż wieś wraz z jez. Stawno (Sowno?) potwierdzali cystersom książęta: Barnim II i Otto I jeszcze w 1295 r., podobnie Wacław IV w 1313 r.⁵

Popodziałości w 1295 r. niesposób jeszcze określić przynależności terytorialnej interesującego tu nas regionu w ramach księstwa szczecińskiego. Określany był w

² PUB (zob. rozwiązanie skrótu niżej w spisie wykorzystanej literatury) I, nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V, nr 2816.

³ PUB I, nr 475. Bagno *Smogoliz* w falsyfikatach kołbackich, PUB I, nr 205, 236.

⁴ Rocznik kołbacki, w: PUB, I, s. 485.

⁵ PUB II, nr 1096: 1278 r., III, nr 1712: 1295 r., IV, nr 2816: 1313 r.

źródłach jako położony „między Iną i Płonią” (*inter Inam et Plonam*), jak np. w roku 1305, 1337 i w 1339, kiedy to zorganizowano bractwo kalendowe dla duchowieństwa, wymieniając tam parafie: Witkowo, Strzyżno, Burzykowo, Słotnica, Skalin, Kunowo (Biskupie), Grzędzice, Koszewo, Strzebielewo, Kolin, Żalęcin, Morzyca, Trzebień, Ziemomyśl, Piasecznik, Radaczewo, Przywodzie, Żuków, Lubiatowo (te trzy ostatnie ob. w gm. Przelewice, pow. Pyrzyce), Warnice, Barnim, Obryta, Wierzbno (dziś w gm. Warnice, pow. Pyrzyce). W 1347 r. Barnim III zaliczał Kolin do obszaru „między Iną i Płonią”, zaś wieś cysterską Dobropole już do ziemi pełczyckiej, chociaż ta wtedy od lat, do 1350 r., trzymana była przez wrogich Gryfitom szczecińskim Wedłów.

W badanym obszarze daje się więc wyróżnić w średniowieczu kilka mikroregionów:

1. Dobra kołbackie Trzebień/Dobropole (zob. na mapie). Cystersi od XIV w. mają we wsiach licznych lenników. Ośrodek o miejskim charakterze zorganizowali w Trzebieńcu, opuszczonym u schyłku średniowiecza, kiedy to ludność przeniesiono zapewne do pobliskich Dolic, które przejęły jego funkcję gospodarczą.
2. Dobra biskupa i kapituły kamieńskiej od 1248 r. we wsiach na pld.- zach. od Stargardu. W 1305 r. Otto I w zamian za ziemię Jarmen (na Zaodrze) sprzedaje biskupowi kamieńskiemu Henrykowi za 3000 grzywien 300 łanów we wsiach słowiańskich: Słotnica, Burzykowo, Warnice, Strzyżno, Kluczewo, w połowie Kurcewa i Kłębów⁶.
3. Dobra joannitów (Żalęcin, Kolin, Witkowo, potem jeszcze Strzebielewo). WXIII w. po opuszczeniu Stargardu, wtajemniczonym Kopan, zapewnek. Kolina, na pewno zaś w widłach Iny i Małej Iny, zorganizowali ośrodek komandorii, przeniesiony w XIV w. do Suchania, z tym że w Kolinie istniała odtąd do końca średniowiecza pomocnicza komandoria z obowiązkiem zaopatrzenia dostojników zakonnych. W Żalęcinie joannici mieli rycerskich lenników.
4. Dobra Wedłów od drugiej połowy XIII w. w pasie wsi nad Iną: Krępczewo zamkowe, Rzeplino, Brałęcin (tu lennikami rodzina Borków). Już w 1278 r. gdy przy pośrednictwie Ludwika von Wedel, Barnim I brał od margrabiego Konrada w lenno wspomniane wyżej wioski, pośrednio jest to dokumentowane. Uzupełniają je dalej na wschodzie Piasecznik, Radaczewo i Lipka, ta ostatnia należąca do Wedłów przed rokiem 1319, a od 1319 r. do rodu rycerskiego Liebenowów, z ekspektatywą jednak dla Wedłów gdyby wymarli.

UWAGI METODYCZNE

Dla uniknięcia wielu przypisów w trakcie dokumentowania materiału źródłowego, oraz opinii dotychczasowych badaczy, zastosowano skróty bibliograficzne umieszczane w tekście głównym (w nawiasach):

BL – H. Berghaus, *Landbuch des Herzogthums Pommern und des Fürstenthums Rügen*, T. II, Bd. III, Anklam 1868.

⁶ PUB IV, nr 2206.

BS – F. Boehmer, *Geschichte der Stadt Stargard i. Pommern*, Bd. I: Geschichte der Stadt im Mittelalter, Stargard 1903.

C – *Codex diplomaticus Brandenburgensis*, hrsg. A. F. Riedel, Berlin 1838–1969 (1 Hauptteil, Bd. I–XXV, cyt.: C I–XXV; 2 Hauptteil, Bd I–VI, cyt.: C B I–VI; 3 Hauptteil, Bd. I–III, cyt.: C C I–III).

CDBC – *Codex diplomaticus Brandenburgensis continuatus*, hrsg. v. G. W. v. Raumer, Berlin 1831, 1833, Bd. I–II.

D – G. Dorka, *Urgeschichte des Weizackers Kreises Pyritz*, Stettin 1939.

DC – *Codex Pomeranie vicinarumque terrarum diplomaticus*, hrsg. F. v. Dreger, Bd. VIII–XII (obecnie w Bibliotece Wojska Polskiego w Warszawie).

EFB – C. A. L. Eickstedt, *Familienbuch des dynastischen Geschlechts der von Eickstedt in Thüringen, Pommern, den Marken und Schlesien*, Ratibor 1860.

GZ – C. Gahlbeck, *Zisterzienser und Zisterzienserinnen in der Neumark*, Berlin 2002.

Hg – H. Hoogeweg, *Die Stifter und Klöster der Provinz Pommern*, Bd. I–II, Stettin 1924–1925.

HP – H. Heyden, *Protokolle der pommerschen Kirchenvisitationen 1535–1555*, Bd. I–III, Köln/Graz 1961–1964.

KA – S. Kozierowski, *Atlas nazw geograficznych Słowiańszczyzny zachodniej*. Z. 1, Pomorze Zachodnie. Wyd. 2, Poznań 1945.

KD – R. Klempin, *Diplomatische Beiträge zur Geschichte Pommerns aus der Zeit Bogislafs X*, Berlin 1859.

KDW – *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 1, Poznań 1877.

KM – *Matrikeln und Verzeichnisse der pommerschen Ritterschaft vom XIV bis in das XIX Jahrhundert*. Hrsg. R. Klempin, G. Kratz, Berlin 1863.

L – mapa księstwa pomorskiego E. Lubinusa z 1618.

LB – H. Lemcke, *Die Bau- und Kunstdenkmäler des Regierungsbezirks Stettin*, H. VII: Der Kreis Pyritz, Stettin 1906.

ŁK – W. Łęga, *Kultura Pomorza we wczesnym średniowieczu na podstawie wykopalisk*, Toruń 1930.

ŁO – W. Łosiński, *Osadnictwo plemienne Pomorza (VI–X w.)*, Wrocław 1982.

M. – „Monatsblätter der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertumskunde“, Jg. 16, 17 - 1902, 1903.

ML – M. Majewski, *Ludwisarstwo stargardzkie XV–XVII wieku*, Stargard 2005.

MZP – „Materiały Zachodniopomorskie”.

NRCG I– II – T. Nawroński, R. Rogosz, *Słowiańskie grodziska plemienia Pyrzyczan w świetle badań archeologicznych w 1968*. Cz. 1, Zeszyty Pyrzyckie 2, 1969; E. Cnotliwy, *Badania grodzisk słowiańskich w powiecie pyrzyckim w 1969 roku*, tamże 4, 1971.

P – *Pommersche Urkundenbuch*, Bd I–XI, Stettin 1868 – Köln 1990.

PAF – G. Plenske, *Andreas von Hindenburg zu Falkenberg. Ein Gerzlower Prozess aus dem Jahre 1562*, „Die Neumark“, Jg. 6, 1929, s. 61–63.

PAG – G. Plontzike, *Aus Gerzlows Gründungszeit*, „Schriften d. Vereins f. Geschichte der Neumark“, H. 40, 1921, s. 1–14.

PIK – J. M. Piskorski, *Inwentarz posiadłości klasztoru kołbackiego z 1348 roku*, „Roczniki Historyczne”, 53, 1987, s. 141–166.

POW – Plenzke G., *Zur Ortsgeschichte von Warsin (Kr. Pyritz)*, „Monatsblätter“,

Jg. 40, 1926, s. 25-26.

PS – B. Popielas–Szultka, *Gospodarstwo własne cystersów kolbackich od fundacji klasztoru do jego sekularyzacji*, w serii: Słupskie Prace Humanistyczne, 1985, nr 6a, s. 3–36.

R – *Repertorium der im Kgl. Staatsarchive zu Königsberg i. Pr. befindlichen Urkunden zur Geschichte der Neumark*, bearb. E. Joachim, hrsg. P. v. Niessen, „Schriften d. Vereins f. Geschichte der Neumark“, H. 3, 1895.

RK – Regesten zu den Urkunden das Klosters Kolbatz, Archiwum Państwowe w Szczecinie, Zbiór starych inwentarzy, nr 1130.

RUK – Regesten zu den Urkunden des Bistums Kammin, Bd. I–III, Archiwum Państwowe w Szczecinie, Zbiór starych inwentarzy nr 6.

RUM – Regesten zu den Urkunden das Marienstiftes in Stettin vereinigt mit den Regesten zu den Urkunden das Ottostiftes in Stettin, begonnen von dr Oberländer 1914, ergänzt u. beendet von dr. Hoogeweg 1917. Archiwum Państwowe w Szczecinie. Zbiór starych inwentarzy, nr wol. 1147 (dawniej 28).

RUR – Regesten zu den Urkunden betr. die Ritterorden in Pommern – Archiwum Państwowe w Szczecinie, Zbiór starych inwentarzy, nr 22.

S – F. W. Schmidt, *Orts- und Flurnamen des Kreises Pyritz nördlich der Plöne*, „Baltische Studien“, NF, Bd. 24/25, 1922.

SB – G. Schmidt, *Die Familie von dem Borne mit den namensverwandten Geschlechtern*, Bd. I-II, Merseburg 1887–1889.

SG – C. Schmidt, *Geschichte der Kirchen und milden Stiftungen der Stadt Stargard a. I.*, Th. I, Stargard 1878.

SGS – H. i K. v. Schöning, *Geschichtliches Nachrichten von dem Geschlechte von Schöning und dessen Gütern*, Abschnitt 1-2, Berlin 1830, 1848.

SKD – *Pomerania et scriptores historiae Germanicae medii aevi...*, opera et studio C. Schoettgen, M. G. C. Kreysig, t. III, Altenburg 1760.

UBB – *Geschichtsquellen des burg- und schlossgessenen Geschlechts von Borcke*, hrsg. G. Sello, Bd. I–IV, Berlin 1896–1912.

UBD – *Geschichte der Familie von Dewitz, Bd. I. Urkunden und Quellen bis zum Beginn des dreißigjährigen Kriegen*, hrsg. P. Gantzer, Halle 1912.

UBW – *Urkundenbuch zur Geschichte des Schlossgessenen Geschlecht der Grafen und Herren von Wedel*, hrsg. H. F. v. Wedel, Bd. I–IV, Leipzig 1885–1891.

WG – H. v. Wedel, *Geschichte des Schlossgessenen Geschlechte der Grafen und Herren von Wedel 1212–1402*, Leipzig 1894.

WH – *Hausbuch des Herrn Joachim von Wedel, auf Krempzow Schloss und Blumberg erbgessen*, hrsg. J. v. Bohlen–Bohlendorf, Tübingen 1882.

Materiał haseł rozbudowanych podzielono na 4 części:

Pod 1 zgromadzono stwierdzone dotąd ślady materialne z okresu wczesnego średniowiecza (VI–XII w.), ze wskazaniem zwykle na ich stanowiska archeologiczne (numerowane przez archeologów narastająco i nanoszone na mapy); także inne mogące przemawiać za istnieniem osady zanim pojawią się w źródłach pisanych.

Pod 2 nazwę z podaniem dat rocznych, bez dokumentacji źródłowej, którą można odszukać pod 3 i 4.

Pod 3 przekazy źródłowe do 1535, późniejsze z XVI w. selektywnie.

Pod 4 przekazy dotyczące spraw wyznaniowych, kościelnych.

Teksty w nawiasach klamrowych są komentarzami autora.

Zastosowano skróty rzeczowe:

bp – biskup; brand. – brandenburski; cyst. – cystersi; el.- elektor; kam.- kamieński; ks.- książę; mgb. – margrabia; pom.- pomorski; ryc.- rycerz(e), rycerski; słow.- słowiański; szczec.- szczeciński; v.- von; wlkp.- wielkopolski.

CZEŚĆ I: A–Ł

Brałęcin wieś

2. Bralentin 1278, 1285, Brallentin 1944.

3. Ks. pom. Barnim I 1 VI 1278 przy pośrednictwie Ludwika von Wedel bierze w lenno od mgb. brand. Konrada obszar między Choszczem i Stargardem w widłach Iny i Malej Iny, w tym B. (P II, nr 1096) [zajęty zapewne przez margrabiów w 1269 r.; wtedy Ludwik von Wedel z braćmi uposażony lennami w ziemi stargardzkiej wszedł na służbę margrabiów w ziemi choszczeńskiej i był zainteresowany tym układem by powrócić do lenn w księstwie pom., w tym w B., zob. niżej]; Ludwik von Wedel nadaje 30 I 1285 r. cysterkom z Koszalina łąn ziemi w B. w intencji zbawienia swego, żony Małgorzaty i rodziny (P II, nr 1321). [Wieś należała zatem do Wedłów z pobliskiego >Krępcewa], co potwierdzone źródłem z 1339 r. (UBW II/2, 67). Bracia Hasso Młodszy, Ludwik Młodszy, Ludeke i ich kuzyni Ludwik Starszy i Henning z Połczyna, Wedlowie [z Krępcewa], 28 X 1352 r. sprzedają B. braciom Günterowi, Wellenowi, Piotrowi, Henrykowi, oraz Ebertowi, Henningowi i Borkowi Borkom z zachowaniem zwierzchnich praw lennych (UBW III/1, 67, BL 690). [Ród Borków, von Borcke z B., których spotykamy w 1337 r. w niedalekim Stradzewie w ziemi choszczeńskiej, nie był jednak gałęzią Borków z ziemi łobeskiej, innej używał pieczęci, w srebrnym polu z lewej połowa czerwonego rogu jelenia i z prawej 5 czerwonych róż, zob. UBB I, nr 207]. Betekin v. Borcke z B. czynił szkody ks. szczec. Świętoborowi i Stargardowi. Uwięziony złożyć musiał okup 3000 grzywien „oczek zięby” (Finkenaugen) [drobna moneta obiegowa tych czasów], z których połowę otrzymał Stargard (BS 131). Hasso von Wedel z Krępcewa 15 VI 1388 r. nadaje B. wraz z jez. Stietz [>Szczucze] [w istocie odnawia lenno] Achatzowi, Henrykowi, Kurtowi Borkom (BL 642). Hans von Wedel potwierdza B. Borkom 1410. Herman i Paweł Brallentin mieszczanie Drawska 1493 r. (KD 98) [być może pochodzący z B.]. [W pocz. XVI w.] Baltas Schwantes i Dinniges Gronow [chłopi] z B. (HP I 179, 185, 209, 232). Drewes i Kaspar Borkowie z B. układają się w 1530 r. z książętami pom, Jerzym I i Barnimem IX w sprawie wykupu zastawionej im za 300 florenów połowy wsi >Radaczewo (BL 642). Po otrzymaniu tej sumy Kaspar nabył część wsi Kurcewo, na którą w 1561 r. Barnim IX wystawiał list lenny jego synowi Andrzejowi. Bracia Kaspar, Jakub, Henryk, Joachim na B. i Kurcewie 1575 (BL 642). Część wsi (B. ”a”) 1561 r. należy do rodu von Krüssow. Ród Borków brałęcińskich wymarł w XIX w. na Ludwiku Wilhelmie Emilu i wieś powróciła do Wedłów z Krępcewa.

4. Bartłomiej i Jaspas Borkowie z B. nadają w 1499 r. bractwu kalendowemu między Iną i Płonią 150 grzywien za nabożeństwa żałobne w intencji przodków w kościele brałęcińskim (BL 642). Nowy kościół z późnego średniowiecza, zapewne w 1499 r. budowany (BL 642), bez wieży, dawniej z dzwonem z 1551 r. (LB 339).

Brzezina jez.

Wymieniane przy opisie płd. granicy obszaru Dobropola – Trzebienia nadanego cyst. z Kołbacza, między >Owocowym Lasem i >Dziadów Kierzem; *stagnum Brizina* 1233, *Linzina* [błędny zapis lub odczyt!] 1259, *Brycena* 1295, *Bricena* 1313 (P I, nr 288, II, nr 660, III, nr 1712 V, nr 2816), potem *bresen pohl* i Scheiben See, na pograniczu pól Dolic i Dobropola z polami Brzeziny i Sądowa (S 108).

[Brzezina], wieś

1. Znalezisko na polach późniejszej osady Skrzany, na pograniczu z Warszynem, 2 km na płd.-zach od Skrzan, 0,65 km na płd.-zach od drogi z Przywodzia do Warszyna na wzniesieniu okolonym łąkami (D 132, 135), śladem słow. osadnictwa w tej okolicy z XI–XII w. (MZP 1969, 561 n.).

2. Valkenberghe 1255, Valkenberg 1282, 1283, 1313, Valkenberch 1282, 1295, Valckenberch 1291, Valkenberge 1293, Valkenberch 1295, Falkberg 1296, Walkenberch 1316?, Valckenberge 1317, Valkenbergh 1360, Falkenberge 1469 (>3), Falckenberch bi Bernstein 1508, Falkenberge 1618 (L), Falkenberg 1944. Nazwa polska od pobliskiego jez. *Brizina* 1233 >Brzezina; k. wsi na pograniczu z polami Dobropola, także tu „brzozowa” góra, Birkberg (S 108) i zagajnik brzeziniowy, Brosenwerder (S 172).

3. [Teren wsi z nadania ks. wlkp. Władysława Odonica należy od 1232 r. do cyst. kołbackich czy raczej do obszaru Warszyna nadanego cyst. w 1236 r., za czym przemawiają później, znane w XVIII w., związki parafialne tych wsi (GZ 591)]. Barnim I potwierdza w 1255 r. cyst. B. z 64 łąkami (P II nr 608) [ale to falsyfikat oddający stosunki z lat 1274/82, zatem wieś powstała zapewne na polach Warszyna przed 1274 r., po ułożeniu przez cyst. stosunków z mgb. brand. na tle sporu od 1269 r. o dobra nad Małą Iną. Cyst. zachowali tylko połowę wsi gdyż druga połowa od tej pory lennem Wedlów wystugujących się mgb. (GZ 142, 387, 592)]. Połowa w potwierdzeniach dóbr cyst. przez margrabiów brand. Ottona IV i Konrada 25 IV 1282 r. i ks. pom. Bogusława IV z 1283 r. (P II nr 1232, 1268). Ryc. Zulis i Ludekin v. Wedel 17 IV 1291 r. nadają cysterkom z Pełczyc 6 łąków w swej wsi B., co potwierdza – ale mowa o 8 łąkach - 27 VI 1293 r. mgb. brand. Albrecht III [posiadacz ziemi pełczyckiej od 1280] (C XVIII, 67, 69) [przez co lenno Wedlów uzyskuje konsens władcy]. Połowa wsi w potwierdzeniu książąt pom. Barnima II i Ottona I 1295 (P III, nr 1712). Mgb. brand. Otto [IV], Konrad i Jan [IV] 3 II 1296 [w trakcie swej akcji zbrojnej, która 8 II doprowadza do zamordowania króla wlkp. Przemysła II] przebywają w B. u Czulsza, Hassona i Ludolfa Wedlów, potwierdzając tam ich nadania dla cyst. z Bierzwnika (C XVIII, 5). W pomorskich potwierdzeniach Ottona I z 1295 r. i Warcisława IV z 1313 r. nadal mowa o połowie (*mediam*) wsi (P III, nr 1712, V nr 2816). Ks. szczec. Otto I [posiadacz ziemi pełczyckiej od 1315] 7 III 1316 r. zwalnia dwór cyst. z 8 łąkami we wsi *Walkenberch* od ciężarów podatkowych (P V, nr 2999, ale może chodzić o Falkenberg, także cyst., dziś Chabowo w gm. Bielice); tenże 20 XII 1317 r. sprzedaje cysterkom pełczyckim 28 łąków i karczmę, które przedtem należały do Henninga von Wedel (P V, nr 3153); w 1337 r. potwierdza cysterkom z Pełczyc połowę wsi w ziemi pełczyckiej (P X, nr 5519) (czyli 32 ł., tj. 30 i 2 parafialne). Tego roku zabrakło B. wśród wsi w ziemi pełczyckiej w *Księdze Ziemskiej* mgb. brand. Ludwika, ale tenże] w 1349 r. na prośbę Wedlów [okupujących jeszcze pomorską ciągle ziemię pełczycką] przekazał wieś cyst. z Bierzwnika (C XVIII, 121, Hg II, 115) [którzy znaleźli się przejściowo w

bardzo trudnym położeniu ekonomicznym; wnet powróciła do cyst. z Kołbacza, bo 10 II 1360 r. Henning w B. wasal cystersów z Kołbacza (DC X, nr 1879, 1880, RK nr 197-8). Ks. szczec. Świętobor i Bogusław VII 25 V 1400 r. stwierdzają w obecności swego [krajowego] wójta pełczyckiego, że cyst. kołbaccy kupili 10 łanów w B. od swego lennika tamże, giermka Markwarda v. Hagen z Sulimierza [k. Myśliborza] za 600 grzywien, z tym, że wdowa po jego bracie Ludwiku dostawać będzie 60 grzywien rocznie tytułem dożywocia; transakcja ta doszła do skutku 14 XII w Kołbaczu, przy czym rezygnację z roszczeń do łanów tamże złożyli jego dziedzice: Jan Horker i Jan v. der Osten, syn Roloffa, przy czym obecni byli Roloff [Rudolf] i Jan Ostenowie. Za tą sumę cyst. przekazali łany cysterkom z Kołobrzegu pod zastaw otrzymanych wcześniej 18 beczek soli z tamtejszej saliny (RK nr 253–255, UBO I, nr 956-7, 961). Ryc. Fryderyk i Hans v. Hindenburg z B. czynią w 1456 r. nadanie dla kościoła w Stargardzie (HP I 177); 1 IV 1469 r. wśród rycerzy ziemi pełczyckiej składających hołd el. brand. wystąpił Hans v. Hindenburg (C B V, 136); dalsi Hindenburgowie to: bracia Fryderyk i Hans (HP I, 177), Andres (Drewes) 1504–1523 (HP I, 175n, 215, 219, 231, 246, 259, 267, 274), Henning 1504–1520 (HP I, 175n., 179, 184, 191, 212, 215, 222, 231, 246, 267), Krzysztof 1518–20 (HP I, 246, 267), Joachim 1534 (HP I, 219). Hindenburgowie ze >Skalina, >Słotnicy [pod Stargardem] i B. w 1523 r. w pomorskiej matrykule wojskowej zobowiązani do wystawiania 4 zbrojnych jeźdźców (KM 178). [Połowa wsi trzymana przez Hindenburgów sekularyzowana w 1535 r. wraz z dobrami kołbackimi i dołączona do domeny książęcej]. Ok. 1555 r. Krzysztof v. Hindenburg toczył spór z cysterkami z Pełczyc o gospodarstwo dwułanowe i dwie opuszczone zagrody zagrodnicze. Hindenburg swej siostrze mniszce był przekazał 25 florenów *wyderkaufu* i twierdził wobec komisarzy granicznych, że gospodarstwo to należy nadal do Pom. a nie Nowej Marchii, bo księciu z niego płaci podatek (*Landschoss*) i inne opłaty. Komisja zaleciła Krzysztofowi swe prawa przedstawić mgb. Janowi kostrzyńskiemu (GZ 468). Drewes (Andrzej) v. Hindenburg był sprawcą licznych gwałtów. W 1562 w Pyrzycach i Szczecinie, toczył się przewlekły proces z powodu skargi na niego Thewesa i Mathiasa Plontzike, wasali (solectwo w Jarosławsku) Wedłów krępczewskich; potem ok. 1580 r. swarzył się z krewnymi, z Ottonem, braćmi Oswaldem i Ernestem, kuzynem Jakubem (PAF 61-63). Hindenburgowie otrzymują od ks. pom. listy lenne 1608, 1618 (BL 657).

Chłopi: Marcin Louwe, Hans Klebow 1516, Tewes Hintzen 1534 (HP I, 212, 219).

4. Parafia z 4 łanami 1255 (P II, nr 608, w istocie z lat 1274/82); 1291 duchowny (*sacerdos*, zapewne więc pleban) Ghyllis (C XVIII, 68). Śladem po średniowiecznym kościele był dzwon, zapewne z XV w. (LB 351).

Burzykowo, wieś

1. Na stanowisku 1 osada (z ceramiką); na stanowisku 3 nad rzeką Gowienicą osada (ceramika i przęślik) z IX–XII w. (D. 127, ŁO 201).

2. villa slavicali Busler 1305, Busselar 1306, Busseler 1339, Busseler 1389, 1454, Buslar 1590, 1944. Także rodzina rycerska: Gerhard de Boslere w Pyrzycach 1321 (P VI nr 3523), Betekin de Boslere 1321 (P IV, s. 82).

3. Bp. kam. Herman [więc w latach 1251–1288] przekazał tu dochód augustianom ze Stargardu (HP I, 243). Ks. szczec. Otto I w 1305 r. sprzedaje biskupowi kam. 300

łanów między Iną i Płonią, w tym B. (P IV, nr 2206). Na zamku swym w Maszewie, rodzina Luchte zwana teraz „z Maszewa”, tj. rycerz Gobel Luchte [marszałek książąt szczec. w tych latach] z synem, rycerzem Dytrykiem, w 1306 r. nadają augustianom ze Stargardu dochody z 2 łanów w B. [widocznie mając tu lenno od biskupa], od swych zagrodników (*ortulani* zwanych *cosseten*), tj. 2 wisple żyta pachtu [tj. daniny młyńskiej?] płacone co roku między 11 XI i 25 XII, w zamian za określone nabożeństwa żałobne w intencji członków swej rodziny. Świadcami byli inni panowie z Maszewa, [skądinąd znani bracia] Henryk, Ludolf, Gerland (czy Gernand). Nadanie zatwierdził ks. szczec. Świętobor 29 VI 1377 r. (P IV, nr 2303), podtrzymywali bracia Avert i Henryk de Schwawe oraz bracia Arent i Ebel de Schwawe [czy raczej Swane? Widocznie spadkobiercy Luchte/Massowów] z B. 3 X 1417 r., co zatwierdzają też ks. szczec. Otto II 23 IX 1425 r. i ks. Otto III 20 I 1464 r. (HP I, 243). Książęta szczec. Świętobor I i Bogusław VII 3 XI 1389 r. za 600 grzywien szczec. monety (tj. „oczek zięby”) sprzedają mieszczaninowi Stargardu Henningowi Stolpe 4 łany w B. z gospodarstwem chłopa Heyne Goddin (Guden) i pola trzech zagrodników, na potrzeby założonego przezeń ołtarza NMP, Wszystkich Św. i św. Jana w kościele NMP w Stargardzie. Stolpe zastrzegł sobie prawo patronatu, a w przypadku wymarcia jego rodu patronat miał przejść na starszych cechów w Stargardzie, w kolejności: sukienników [zapewne był nim], tkaczy, piekarzy, rakarzy, szewców, krawców, żeglarzy, kramarzy, arkabalistów (*Haken*), futrzarzy. We wsi też wtedy lennicy, rycerze Jan, Bolte (Baltazar), Ludwik v. Hagen, wdowa po Liboriuszu Liebentalu, którzy oświadczają, że nie roszczą praw do przedmiotu nadania. Nadanie to w 1392 r. zatwierdza kapituła kam. (SG 117–119, HP I, 221, BL 647, M 1902, 163). Pewien Otto, ryc. [z rodu?] mieszkający w B. 1454 (SB II, 344) [Wtedy już wieś podzielona była na kilka części] – lenna rycerskie:

a) Borków z Bralęcina (BL 648).

b) Schwanów (Schwawów?): Henryk Zwanne z B. 1427 (RUK nr 510).

c) Rodu von der Czinne, Zinna: Henryk 8 I 1436 r. sprzedaje bractwu przy kościele św. Jana w Stargardzie czynsz 8 grzywien „oczek zięby” (M 1902, 180); Baltes na B. 1443 (RUM nr 204), Ludeke w 1452 r. sprzedaje 8 grzywien czynszu od kapitału 100 grzywien z gospodarstw chłopskich o areale 4 łanów, a Henryk 16 grzywien za 200 grzywien, dla ołtarza św. Katarzyny w kościele św. Ottona w Szczecinie (RUM nr 217, Hg II, 586); tenże wspomniany też w 1467 r. (HP I, 281). Henryk ze Słotnicy w 1457 r. zastawia temu z kościołowi rentę z gospodarstwa Hansa Ribeke (RUM nr 220); Marcin 13 XI 1493, 1495 (HP I, 174, 187), Jochim 1509 (HP I, 205). Lenno w postaci 3 łanów w 1525 r. posiada Tyde i Henning, kiedy to ks. pom. Jerzy I i Barnim IX przekazują ekspektatywę na nie Vivigenzowi v. Eickstedt [z Klempenowa] (BL 648, 681). Ostatni z rodu, Tyde, otrzymywał książęce listy lenne 12 II 1569, 1605 (EFB 800) i po jego bezpotomnej śmierci lenno przechodzi na Eickstedtów i synów Ottona v. Ramin z Krakow. Toczono jednak spór procesowy o podział przed sądem ks. i kameralnym Rzeszy, zakończony układem stargardzkim 8 X 1616: wdowa po Tyde otrzymała część w dziale Raminów, połowa Kluczewa z połową młyna, 4 łany w Słotnicy, Eickstedtowie otrzymali 4 łany w Słotnicy i Koszewie oraz posiadłość wdowy w przyszłości. Potem spór z wdową i jej córkami 1617 r. i n. (EFB 800).

d) Flemmingów: Joachim i Karsten 1477 i ich kuzyn Egidiusz wraz ze swymi bratankami Ewaldem, Adamem i Eustachym oskarżył posiadających część B. Joachima v. d. Zinna i burm. Stargardu Hermana Prechela z powodu wycinki

trzciny i połowu ryb w jeziorze *Rogthen Pfuhl*⁷.

e) Balke: Otto 1449 (RUM nr 211). Rodzina już w 1279 r. znana w okolicy, gdy Bernard obecny w >Trzebieniu przy czynności ks. pom. Bogusława IV (P II nr 1136).

f) Liebenthalów: Piotr 1523 z B. i Kunowa (BL 647).

g) Prechelów, w XV w. patrycjusza Stargardu [jako lenno od Borków z Bralęcina]: Herman burm. 1477 (zob. pod d); księżęta Jerzy I i Barnim IX w 1524 r. wystawiali list lenny dla burm. Hermana Starszego, kuzyna jego Hermana Młodszeo. W 1534 r. Michał syn burm. (BL 649).

Chłopi: Mewes Sculte 22 I 1495 r. sprzedaje czynsz dla kościoła w Stargardzie; świadkami chłopi Henning Koppe, Henryk Sculte (M 1903, 36); Michel Santze, Zsansen (HP I, 196, 271) czy Szantze, w 1505 r. sprzedaje dochód 2 grzywien „oczek zięby” od kapitału 25 grzywien dla kościoła w Stargardzie, czego świadkami Baltazar Strodorp [ze Stróżewa, Strohsdorf k. Pyrzyc?] i Jerzy Heytmann⁸. [W pocz. XVI w.:] zapisy rent dla kościołów w Stargardzie czynią: Jaspas Schulte (HP I, 174, 196, 219), Hans Koppe, sołtys Jurge Heitman (ib. 177, 196, 219, 271 Hlitman, ib. 258, też Heitman, ib. 203), Tewes Wuste, Marcin Farlath (ib. 178, 228), Mewes (ib. 209) i Henryk Schulte, Henning Koppe, (ib. 180, 185, 209, 248, 258, 271), Hans Tarlath 1513, przy czym obecny Tomasz Tharlath z Zaborska (ib. 199), Herman Koppe, Tewes Princkman (ib. 203), Tewes Sansse, Sanssen lub Santze i jego zięć Tewes Springman (ib. 227, 228, 245, 258), karczmarz Maciej Westfall (ib. 228), wspomniany wyżej Baltas Strodorp (ib. 248, 258).

5. Proboszcz z B. objęty przywilejem dla bractwa kalendowego między Iną i Płonią w 1339 r. (P X, nr 5741). Lenno kościelne i patronat nad parafią dawniej (jak 1490) augustianek pyrzyckich, po reformacji w 1561 r. należy do stargardzkiej rodziny Prechelów (BL 648).

„Czarnowo”

W 1590 r. w Skalinie pole lasek (borek) *Boren der Zarnow, grot i klein Zarnow*, w 1890 r. *grosse Zarnow* (S 127, 165), tj. „Czarnowo”, może ślad osady średniowiecznej, a co najmniej wytrzebionego lasu (widocznie >Strażnego).

„Dębinów”

Dubenow 1653 r., lasek dębowy na mokradłach w Witkowie (S 173). Słow., nazwa, w tym sufix -ow pozwala przypuszczać, że to ślad średniowiecznej osady (?).

„Diable Uroczysko”

Duuels (gwarowe, tyle co Teufel) *Pful* 1600, uroczysko w Sądowie. Z jeziorkiem związana legenda o diable (S 110).

„Diabli Staw”

Teufels Pful 1600, polodowcowe jeziorko (tzw. „oczko”) gdzieś na pograniczu

⁷ H. v. Flemming, *Sieben Jahrhunderte Flemmingscher Chronik. Eine Festgabe zum Jahre 1209-1909*, Görlitz 1909-1911, Bd. II, s. 75.

⁸ C. Schoettgen, *Altes u. Neues Pommerland, oder gesammelte Nachrichten von verschiedenen zur Pommerischen Historie gehörigen Stücken.*, Stargard 1721, s. 244.

Krępcewa i Rzeplina (S 110).

„Długa Góra”

Od 1233 r. (też w 1259, 1295, 1313) *montem longum*, „długa góra”, leżąca przy jez. >Nierybno, przy opisie wsch. granicy obszaru Dobropola i Trzebienia, między jez. >Szczucze i >Gardzko (P I, nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V, nr 2816).

Dobropole

1. Na stanowisku 9 i 10 osady z VII (?) – VIII w.; na stanowisku 12 i 14 osady z VI (?)–VII (?) w. (ŁO 203).

2. Doberpol 1232, 1233, 1235, 1236, 1237, 1255, 1295, 1325, Doberpole 1237, Dobberpol 1240, Duberpol 1258, Doperpul 1259, 1282, 1283, 1313, 1345, 1374, Dupperpull 1506, Dobberphul 1944.

3. Ks. wlkp. Władysław Odonic nadaje cystersom z Kołbacza w 1232 r. „dziedzictwo” (*hereditates*) Trzebień i D. określając granice (P I, nr 281, 288, opis granicy zob. partia wstępna tekstu), co wielokrotnie potwierdzone, przez Barnima I 1235, 1237, 1240, 1255, biskupa kam. Konrada III w 1236, który dorzucił pobór dziesięciny, papieża Grzegorza IX 1237, mgb. brand. 1242 (P I, nr 312, 331, 339, 344, 373, 404, II, nr 608), ks. wlkp. Bolesława Pobożnego 1258, 1259, znów margrabiów brand. 1282, gdy istnieje grangia (folwark), przez ks. pom. Bogusława IV 1283, Barnima II i Ottona I 1295, Warcisława IV 1313, króla niemieckiego Ludwika bawarskiego 1323, ks. szczec. Barnima III 1345, cesarza Karola IV 1355 (P II, nr 660, 666, 1232, III, nr 1712, V, nr 2816, VI nr 3704, XI nr 6371, C XVIII, 388). W 1347 r. książę Barnim III sprzedał pobór bedy w D., położonemu w ziemi pelczyckiej, Ulrykowi i jego synom, Ekhardowi i Jakubowi v. Dewitz [ryc. z Dobrej Nowogardzkiej] (UBD I, 60).

Grangia zapewne po 1347 r. rozparcelowana i wypuszczona w lenno rycerstwu. W 1348 r. tylko 6 łanów notowali cystersi w swym inwentarzu (PIK 161). Od tej pory notujemy istnienie lenn ryc. cyst. z Kołbacza, co prowadzi do podziału wsi na kilka części:

a) Rowederów (Rohwedelów): Giermek Mikołaj w 1356 r. sprzedaje cyst. za 500 grzywien „oczek zięby” rentę roczną 50 grzywien z 25 łanów (RK nr 193). Tenże 10 II 1360 r. sprzedał cyst. 8 łanów z 4 zagrodnikami za 192 grzywny denarów szczecińskich, następnie 25 łanów i 13 zagrodników, należących do sołtysa i ławników, za 644 grzywny minus 4 szelągi tejże monety (tzw. „oczek zięby”). Transakcję poręczyli liczni lennicy cyst., w tym Bernard i Henning Balke Starszy (tenże podobnie świadkiem z Gerbertem i Ludekinem Balkami w 1356), kuzyni Hartwig, Eghard i Henning Rowederowie (DC X, nr 1879, 1880). Henning w 1374 r. sprzedał cyst. otrzymane od nich lenno: dwór, 10 łanów, 5 pól (*areis*) zagrodniczych, karczmę z pełnymi prawami i sądownictwem niższym, oraz lasek (*ligneto*) k. Ziemomyśla, za 780 tejże monety (DC X, nr 2000).

b) Brederlowów: Bracia Dietrich, Ludekin i Konrad w 1363 r. sprzedają cyst. 7 łanów swego dworu na polach D. k. Trzebienia i trzy grunty (*areis*) zagrodników za 168 grzywien denarów szczecińskich (DC X, nr 1909). Dietrich w 1383 r. sprzedał cyst. 4 łany z zastrzeżeniem prawa użytkowania przez żonę Małgorzatę i córkę Elżbietę, mniszkę w Pelczycach (RK nr 241).

b) Steinwehrów: 1374 (BL 656), Joachim v. Steinwehr na D. 6 I 1456 (HP I, 177),

1460 (SG 151); Jurge 1489, 1492, 1506–1509 (HP I, 277, 176, 191, 246, 273), oraz jego bracia Tyde i Wawrzyniec 1490 (KD 20 nr 137), Joachim 20 I 1509 (M 1903, 50), 1513 (HP I, 221), 1515 z braćmi Andersem i Jerzym (BL 656); w matrykule wojskowej z 1523 Jurgen z Oćwieki (gm. Przelewice) z synami swych braci z D. zobowiązani do stawiania w 4 zbrojne konie (KM 178).

[Zap. w części jako ich lennicy:] Baltes i Piotr bracia v. Lentze [w pocz. XVI w.] (HP I, 271) [i chłopci:] Merten Kone, Jochim Kroger 1506 (HP I, 246).

Potem, do 1945 r., liczne inne rodziny szlacheckie.

Ok. 1509 r. informacja o posiadaniu pewnego dochodu przez kolegiacki kościół św. Ottona w Szczecinie (Hg II, 580). Sołtys z D. Wawrzyniec Lanckavel w l. 1532–1534 za 200 grzywien nabył grangię cysterską w Glinnej (PS 7).

4. Proboszcz Jan 1356 (RK nr 193). Na prezentację braci v. Steinwehr 29 VIII 1490 r. po rezygnacji Mikołaja Kaen proboszczem Mikołaj Watermann (KD s. 20, nr 137), 20 IX 1492 r. po rezygnacji Watermana, na prezentację opata kołbackiego proboszczem Andrzej Heydeke (KD 71, nr 598).

Dolice

1. Grodzisko nad prawym brzegiem Małej Iny, na wzgórzu o wymiarach 26 x 65 m (NRCG II, 11 n.16, 17); ceramika z osady na stanowisku 12 (D 131), 1100 m na płd. od stacji kolejowej wśród podmokłych łąk (stanowisko 18) w 1969 r. ceramika, przęślik z osady z X (?)–XI w.; na stanowisku 20 cmentarzysko z X–XI (?)w.; ok. 350 m na płd.- wsch. od stacji wśród podmokłych łąk (stanowisko 24) ceramika (MZP 1969, 550 n. ŁO 204); na stanowisku 25 ceramika z osady z IX–X w., także ceramika naczyńowa siwa z późnego średniowiecza (MZP 1969, 552, ŁO 224).

2. Doliz 1282, 1283, 1295, 1323, 1345, Dolitz 1313, 1348, Doeltze 1358, 1581, Dulze 1461, Dueltze 1492, Dultz 1503, Doltz 1509, Doltze 1523, Dulitze 1532/34, Dultze 1628, Dölitz 1944.

3. [Obszar wsi 1232 objęty nadaniem ks. wlkp. Władysława Odonica dla cyst. z Kołbacza [>Dobropole, Trzebień]. Wieś cyst. w potwierdzeniach kompleksu dóbr >Dobropole/Trzebień 1282, 1283, 1295, 1313, 1323, 1345, 1355 (P II, nr 1232, 1268, III, nr 1712, V, nr 2816, VI, nr 3704 XI, nr 6371, C XVIII, 388), kiedy to istniała tu grangia (folwark). W inwentarzu opata kołbackiego Gozwina z 1348: wieś liczy 61 łąnów, w tym parafia posiada 2, sołtys 4 łąny, wieś płaci 24 szelągi pachtu, 2 szelągi czynszu, karczma płaci 26 szelągi (PIK 161). Bernard v. Lentze [drobny ryc., lennik cyst.] nadaje augustianom ze Stargardu w 1358 r. ze swych łąnów w D. dochód 30 grzywien i wispel żyta (SKD III, nr 82). W XIV w. owczarnia cyst. (Hg I, 237), ok. 1364 r. dla zrekompensowania szkód poniesionych przez cyst., ryc. Henning von Güntersberg zrzeka się w Choszcznie z wszelkich dochodów z D. i roszczeń (RK nr 212); inny lennik cystersów, Tyde von Kremtzw – [z rodziny Kremptzowów, zob. niżej > Sądów; nie należy go kojarzyć z >Krępcewem] – w obecności swych braci Guntera, Henninga, Clausa, Henryka i Hansa, otrzymuje 8 VI 1388 r. zgodę cysta budowę spichlerza w swym dworze (RK, wkładka)⁹. Chłopi z D. w 1417 r. zabili ryc. Hansa von Paulsdorff; interweniowali ks. szczec. Otto II i Kazimierz V, który zarządził

⁹ Błędnie uznani za Wedłów Hg I, 287, co powtarza G. J. Brzustowicz, *Wedlowie z Krępcewa*, „Stargardia”, t. III, 2003, s. 86, snując na tej podstawie domysł, że Morzyca rozwinęła się po 1388 r. z ich dolickiej posiadłości.

6 II pokutę, a brat zabitego Paul i syn Claus zrzekli się wszelkich roszczeń z powodu morderstwa. Jednak potem syn zamordowanego dopuszczał się z zemsty rabunków i podpaień (DC XII, nr 2185, RK nr 271). Dlatego w 1441 r. ks. Joachim zobowiązał go w ramach pokuty do odbycia pielgrzymki do Rzymu, Akwizgranu, Wilsnack i na Górę Chełmską (RK nr 277). Cysterski władarz (*Hofmeister*) brat Marek Bredenfeld 28 XII 1461 r. (RK nr 282), 5 III 1503 r. jego następca Piotr wśród prymatów klasztoru przy sprzedaży młyna w Brodach (ib. nr 300), 20 I 1509 r. Arnd Kule wstawiał się u opata za biednymi ludźmi z Kolina, których bezimienny zarządca folwarku w D. pozbawiał prawa do korzystania z lasu na pograniczu z polami Kolina (ib. nr 306a); władarz Mikołaj 1523/34 (ib. nr 323, 327). W 1540–41 – wieś liczy 41 małych łąnów (*Hakenhufen*), w 1540 r. w folwarku jest murowany dom mieszkalny, dwie stodoły, młyn, owczarnia na 300 owiec, 42 sztuki bydła, 45 świń, 9 koni (PS 7).

Szlachcic Krzysztof Podewils 1500/14 ma tu dożywocie; wdowa po nim Barbara von Wedel dokonała w 1566 r. zajazdu na dobra Wedłów w Morzycy, za co przez księcia Jana Fryderyka została pozbawiona tych dóbr (WH 10, 211 n.).

[Chłop] Tewes Tarlat 20 I 1523 r. [w pocz. XVI w., rodzina też w >Burzykowie] (HP I, 222).

4. [Brak parafii 1339 r. wśród objętych nadaniem dla bractwa kalendowego duchowieństwa z parafii między Iną i Płonią, gdy wymieniono parafie w „Trzebieniu”, Ziemomyślu, Morzycy. Oznacza to widocznie, że miejscowość należała do parafii w Trzebieniu]. Proboszczem filii w Dobropolu, 20 IX 1492 r., na prezentację opata z Kołbacza, po rezygnacji Mikołaja Watermana [>Dobropole] zostaje Andrzej Heydeke (KD 71, nr 598). Kościół kamienny z 1596, do I wojny światowej z dzwonem z 1568 r. odlanym przez stargardzkiego ludwisarza Josta van Westena, który w inskrypcji upamiętnił prawdopodobnie nazwiska członków rady kościelnej: Jochima Schulte, Petera Hunolta, Asmusa Bötzela i Tevesa Netzel (LB 349; ML 100, 126).

„Dziadów Kierz”

Granica zach. nadanych cyst. z Kołbacza przez ks. wlkp. Władysława Odonica w 1232–1233 r. dóbr >Dobropole/Trzebień biegła od jez. >Brzezina do *rubum Dyadinkir* i jez. >Smardyń (P I, 288). W późniejszych potwierdzeniach *riuulum* (więc rzeka) *Diadinkir de rubo* 1259, *rubum Dyaduvykir* 1295, *rubum Diadunker* 1313 (P II, nr 666, III, nr 1712, V nr 2816). [Zagajnik (*rubum*) czy potok (*riuulum*)? Zapewne więc zagajnik z potokiem tejże nazwy, gdzieś na pograniczu wsi Pomietów, Dolice, Dobropole]. Nazwę wyprowadzano od polskiego kierz =krzaki i słow. dedu= dziad¹⁰, stąd może to Dziadów Kierz (tak KA, 64), ale to niepewne.

Gardzko jez.

W XIII w. wielkie jez. wymieniane od 1233 r. przy opisie wsch. odcinka granicy dóbr cysterskich w Trzebieniu, między Nierybnem a potokiem łączącym jez. Klukom i Stawno k. Choszczna: Carzke 1233, Caike 1259 [błędny zapis lub odczyt!] 1259, Karczek 1295, Carcek 1313 (P I, nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V. nr 2816). Systematycznie zarastało. Identyfikowane z jez. Der Bleyen 1674, Bleien See 1890 [od blei= leszcz] k. Ziemomyśla, co nie trafne, bowiem śladem po nim łąg Karzig

¹⁰ F. Lorentz, *Dyadinkir*, „Monatsblätter“, Jg. 46, 1932, s. 177 n.

Bruch w 1890 r., płn.– zach. od miejscowości Pakość, też na polach przysiółka Bonin k. Gleźna (S 155), tyle co Gardzkie Trzęsawisko, zatem ślad po jakimś pobliskim grodzie wczesnośredniowiecznym.

[Gleźno]

wieś w dawnym księstwie pom. tuż przy granicy z Nową Marchią k. Choszczna, od pocz. XIX w. w pow. Pyrzyce, obecnie w gm. Choszczno.

2. villa Slavicali 1278?, Hoghenwolde 1282, 1313, 1325, Hogenwolde 1295, 1345, Hogenwolt 1513, Hoenwalde 1543, Hohenwalde 1944. Tyle co „wysoki las”. Nazwa polska od 1945 (za KA 66) od pobliskiego jez. Gleesen o pow. 11.5 ha.

3. [Wieś powstała w obszarze nadanym cyst. z Kołbacza w 1232 przez ks. wlkp. Władysława Odonica na zach. płn.-zach od Choszczna i nosi nazwę niemiecką, kolonizacyjną. Być może poprzednikiem jej był położony obok ku zach.] dwór cysterski i wieś słow. (*curia monachorum de Colbaz cum villa slavicali*) wspomniane wśród wsi branych przez Barnima I w lenno od mgb. Konrada w 1278 [między Choszcznem i Stargardem] (P II, nr 1096) [przy czym jeszcze G. nie wymieniono, chociaż wymieniono wsie cysterskie obok, Ziemomyśl i Sądów]. Jest już 1282 w potwierdzeniu dóbr cyst. przez mgb. brand. (P II nr 1232); w potwierdzeniu dóbr cyst. przez Bogusława IV w 1283 to wieś z dworem i młynem (*curia et molendino*) (P II nr 1268) [co właśnie upoważnia do identyfikacji z dworem i wsią z 1278]; w potwierdzeniach z lat 1295–1355 już tylko sama wieś (P III, nr 1712, V, nr 2816, VI nr 3704, C XVIII, 388, P XI, nr 6371); w 1348 liczy 44 łany (PIK 161). [W nieznanach okolicznościach stała się cysterskim lennem rodu ryc. Billerbeck]. Hans Billerbeck 1513 (HP I, 219), rodu tego również 1564 (C XXIV, 298).

4. Proboszczem przed 1430 r. i potem był Michał Vineke, od 1430 zarazem wikariusz w kościele parafialnym w mieście Tuczno w diecezji poznańskiej¹¹. Obecny kościół filialny parafii w Sądowie pobudowany ok. 1600 r., posiadał malowidła pochodzące z wcześniejszego okresu. Dzwon również wcześniejszy, z pierwszej połowy XV w., przeniesiony po 1945 r. do kościoła w Laskowie (LB 360-363; o dzwonie informacja od M. Majewskiego).

[Gładysz] młyn

Fahr Mühle, stary młyn, zapewne średniowieczny, wsi Radaczewo już na mapie E. Lubinusa z 1618 (Fehr), opodal przejścia, przeprawy (niem. Fähre) na Inie. Fahr Mühle 1789, 1833, 1944. Nazwa po 1945 r. jest wskrzeszeniem nazwy osady zaginionej z Wielkopolski.

„Głębokie” jez.

Granica zach. obszaru Dobropola i Trzebienia biegła od >Smardynia do stagnum Glambok 1233, *Clambeck* [błąd w odczycie lub zapisie!] 1259, *Glambuk* 1295, *Clambuk* 1313 (P I, nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V, nr 2816). Jezioro znajdowało się między Dolicami i Pomietowem. W 1591 r. pastor z Dolic miał prawo połowu w tym jez. (BL 626). Potem w zaniku.

¹¹ *Repertorium Germanicum*, t. IV, Hildesheim 1991, nr 2786.

„Gównica” bagno

Przy opisie płn.- wsch. granic obszaru wsi Brody, Obryta, Przylep, posiadanego przez cyst. z Kołbacza: Gouena 1176, 1181, Gounisa 1186, Gouniza 1235, paludem Gouisna 1240, rivulum i paludem Govizna 1242, 1313, Gouisna 1295 (P I, nr 68, 87, 104, 312, 373, 404, III, nr 1712, V, nr 2816), trzęsawiska nad rzeką >Gowienicą.

Gowienica dopływ jez. Miedwie w zlewni rzeki Płoni

Gouena 1176, 1181, Gounisa 1186, Gouniza 1235, Govizna 1242, 1313, Gouisna 1295, rzeka wymieniana przy opisie granic posiadłości cyst. kołbackich na wsch. od jez. Miedwie (P I, III jak wyżej), potem gwarowo hoveuetz, hownetz – groawe (S 122), Hufnitz 1944. Płyynie przez (Stary) Przylep, Kłęby, Barnim, Dębicę, Burzykowo, Słotnicę, z ujściem w jez. Miedwie k. Wierchłądu. Nazwa od słowa gówno. Nad potokiem także majątek Hufenitz założony w 1823 między Dębicą i Koszewkiem, do 1834 Neu Küssow (BL 670, SO 200), po 1945 Gowienica.

Ina Mała (Gniła) lewy dopływ Iny

2. Yne, Yna 1233, parva Ine 1237, in Ynym 1255, Yne, Yna 1259, parva Ina 1283, Yna 1295 1313 (P I, nr 288, II, nr 608, 666, 1268, III, nr 1712, V, nr 2816), kleine Ino 1564 (C XXIV, 299), Fuhle Ihne 1618 (L), kleine lub Faule Ihna 1784, Faule Ihna 1944.

3. Wymieniana jako ogranicznik dóbr cystersów kołbackich w rejonie Choszczna i Dolic od 1233 r., zatwierdzana cyst. kołbackim w obszarze nadania (> Dobropole, Trzebień, Dolice), w całym górnym i środkowym biegu. Długość ok. 50 km. Ujście do Iny pod Stargardem. Niemieckie *faul* to tyle co zgniły, ale też leniwy, dlatego rzeka zwana była też Zgniłą lub Leniwą Iną¹².

Kluczewo

2. Clocowe, Cloclow 1248, Clockow 1255, de Clutsowe 1275–1282, Clutzowe 1305, Clutsowe 1327, Klussow 1360, Clutzow, Clussow 1409, Cluetz, Klutetze 1614, Klützow 1590, 1944. W Stargardzie rodzina mieszczańska: ławnik Konrad de Kluzow 1278, Gerard de Klutzow 1285 (P II, nr 1110 i wg indeksu), Henning Clutzow 1360 (RUR nr 69), bez wątpienia z K.

3. Ks. pom. Barnim I 7 X 1248 r. przekazał biskupowi kam. ziemię kołobrzeską biorąc w lenno od niego ziemię stargardzką, jednak przekazując mu i kapitule kilka wsi [na pld.-wsch. od Stargardu w kierunku Miedwia], w tym *Coclowe* wymienione po Krępcowie, zaginionym *Renzk*, przed Koszewkiem (P I, nr 475)¹³. Być może śladem istnienia we wsi rycerskiego lenna jest występowanie w otoczeniu książąt pom. rycerza Heidenryka de Clutzow, Clutsowe 1275–1282 (P II, nr 1136, 1243), w 1285 r. przy czynności Bogusława IV także pewnego Gerarda de Klutzow (P II, nr 1329). Ks. szczec. Otto I 14 II 1305 r. sprzedał biskupowi kam. i kapitule 300

¹² Zob. więcej E. Rymar, *Nazwy wodne dorzecza dolnej Odry. Cz. V. Górna i lewobrzeżna środkowa Ina*, „Przegląd Zachodniopomorski”, t. 6, 1991, z. 2, s. 169.

¹³ Margrabiowie brandenburscy Jan I i Otto III z tytułu zwierzchnictwa lennego nad całym Pomorzem na spotkaniu z biskupem kamińskim Hermanem w Prenzlau w 1255 r. zatwierdzili ten układ, wraz z wsią Clockow (P II, nr 617), jednak nie chodzi tu o Coclowe, bowiem w 1260 biskup odstępuje ją margrabiom wymieniając na inne w ziemi wkrzańskej (P II, nr 684), zatem ta jest identyczna z Clockow płn.-wsch. od Prenzlau.

łanów we wsiach między Iną i Płonią, w tym K. (P IV, nr 2206); jego syn Barnim III w 1327 r. udziela konsensu na układ ojca z Ludolfem komturem joannitów ze Stargardu w sprawie bedy w K. (P VII, nr 4256); tenże fundując w 1346 r. kolegiatę św. Ottona w Szczecinie nadaje jej dochód 12 grzywien w K. na utrzymanie szkoły i zakrystianstwa, oraz 28 grzywien na ołtarz św. Jana (RUM nr 147); tenże w 1360 r. tej kolegiacie nadaje całą wieś wraz z patronatem nad kościołem (RUM nr 158). Kolegiata św. Ottona w Szczecinie w 1489 r. otrzymuje potwierdzenie przez Bogusława X wcześniejszego nadania przez Ottona I [1295-1344], Bogusława IV [1278-1295], Świętobora, Kazimierza i Joachima (RUM nr 258), ale 23 II 1399 r., gdy duża część wsi była opuszczona, po zwolnieniu wsi od bedy i posług prawa książęcego, dochód z całej wsi sprzedano za 2000 grzywien „oczek zięby” duchownym przy kościele w Stargardzie, a kupcem był duchowny Henning von der Zinne (Hg II, 587, BS I, 138).

Lenno rodu von der Zinna (Czinne) już w pocz. XV w. Duchowny Henning de Czinna w 1409 r. fundował trzy wikarie (ołtarze): dochodem z 12 łanów (w tym po 2 łany sołtysa Jungemana, kmieci Billika, Coppe, Krügera, Priscusa i Greve) i wispla zboża pachtu z młyna, w kaplicy NMP, w kaplicy św. Jerzego w Stargardzie z 12 łanów (w gospodarstwach: „starego” Blume 2, Danquarda 2, Hermana Mildehanta 3, Hansa Wilde 2, Tyde Hasse 3) i 1 wispla zboża, oraz w kościele parafialnym w Koszewie wraz z pierwszą mszą, z 6 łanów (w tym 1 Mildehanta Starszego, 1 Molenbeka, 2 Woltera Hoghe i 2 zagrodników), wraz z 2 wisplami z młyna. Reszta dochodów, z 2 łanów Clausa Greve i Woltenhogha miała iść dla plebana w Koszewie, z 1 łanu dla plebana w Słotnicy. Patronat zastrzegł dla swej rodziny, brata swego Krzysztofa, braci Dytryka i synów Hintze de Czynna. Uczynił to w intencji zmarłego Tyde syna Boldena de Czynne. Na odbiorców donacji nałożył obowiązek komemoracji w intencji swej, braci, kuzynów (*patruorum*) i innych krewnych (SG 138 n., SB I, 280).

Reszta wsi przechodzi na von Eickstedtów z Klepnowa (Klempenow na zach. od Szczecina): Ks. Jerzy I i Barnim IX w 1525 r. nadają Vivigenzowi v. Eickstedt ekspektatywę na lenna Henninga i Tyde v. d. Zinna: w Koszewie (9 łanów), Koszewku (11 łanów), Wierzchładzie (7 łanów), Skalinie (4,5 łana), Słotnicy (3,5 łana), Burzykowie (3 łany), oraz służby z całego K. (BL 681). Tyde żył jeszcze w 1609, jego siostra Ewa w 1612, i wniosła część mężowi, Doringowi v. Heydebreck. Po długim sporze i procesie z Raminami, wieś podzielono, w 1616 wdowie po Tyde v. d. Zinna, żonie Tyde v. Ramina, zapisano połowę K. z połową młyna (EFB 800). W 1617 r. Emil Dubslaff v. Eickstedt miał tu 9 gospodarstw i 19 łanów, połowę lenna kościelnego, dochód 18 szefli rocznie z młyna, dochody z pastwisk (EFB 802 n.). Potem inne rodziny szlacheckie (v. Güntersberg, Petersdorf).

Chłopi (zob. wyżej pod 1409): [w pocz. XVI. w.:] Tewes Dosse, Jurgen Wedel, Jurge, Marten Rolaff, Claus i Jurgen Walen, Claus Fischer, Drewes Tyde, Georges Rolof (HP I, 260, 186), Marek Bade, Piotr Rudinger [z K.?] (ib. 199), Hans Blomenhagen (HP I, 266), Carsten Falkenberg, bracia Marcin i Hans Billeke (HP I, 270).

4. Kościół parafialny 1360, 1409 (>3), potem filialny parafii w Witkowie, zbudowany z kamienia polnego w późnym średniowieczu, do ok. 1908 r. z dzwonem odlanym w 1552 r. (LB 368).

Kolin

1. Przęśliki na stanowisku 3, ceramika, szydło z kości, perła kościana, przęślik na stanowisku 4, z IX–XII w. (D 151, ŁO 209).

2. Colo 1229, 1252, Kolin 1255, Colow 1262, Colin 1278, Collyn 1339, Collin 1487, Kolin XVI w., 1944.

3. [Przed 1187, po 1180, ks. pom. Bogusław I nadał wieś joannitom stargardzkim, bo jego wnuk:] ks. Barnim I w 1229 r. zatwierdza im posiadłości w tej ziemi, w tym K. (P II, nr 724, wedle potwierdzenia dokumentu Barnima I z 1229 r. przez biskupa kam. Hermana w 1262). Ks. wlkp. Przemysł I na prośbę komandora joannitów z Poznania bierze pod szczególną opiekę mieszkańców Żalęcina i K. (KDW I, nr 300) [które widocznie znalazły się pod chwilowym panowaniem Przemysła, gdy tego roku wyparł Barnim z zajętego Drezdenka n. Notecią]. Cysterskie posiadłości w Dobropolu i Trzebieniu w 1255 r. graniczą [od płn.-zach.] z granicami pół Żalęcina i K. docierając do Małej Iny (P II, nr 608). Barnim I 1 VI 1278 r. bierze w lenno od mgb. brand. Konrada obszar w widłach Iny i Małej Iny wraz z K. (P II, nr 1096). Tego roku rajca stargardzki Herman de Colin [widocznie z K.] (P II, nr. 1110) [Książęta zachowali pobór od chłopów, podatku gruntowego, tzw. bedy], którą Barnim III w 1347 r. sprzedał rodowi von Dewitz [z Dobrej Nowogardzkiej] (UBD I, 60). [Po podziale księstwa w 1295 r., interesujący nas obszar znalazł się w dzielnicy szczec., Stargard i obszar ziemi stargardzkiej na prawym brzegu Iny – w wołogoskiej. Oznacza to podzielenie dóbr joannitów granicą polityczną, co widocznie prowadziło do wyodrębnienia pomocniczego ośrodka w K. na prawach komturii. Być może dwóch joannitów znajdował się na terenie wcześniejszego >Kopan]. W 1354 r. świadkiem czynności mistrza krajowego joannitów są komturzy z Chwarszczan, Suchania i K. (RUR nr 63), świadkiem 6 XII 1357 r. jest [zapewne tenże] brat Paweł z K. (RUR nr 67) [zatem pierwszy znany komtur], także w 1365 r. przy czynności preceptora dla kościoła w Stargardzie są obecni: przeor Arnold, Zygfryd v. Wedel, Arnold Schonevelt, bracia konwentu, Henryk v. Wedel, Paweł *de Colin*, bracia zakonni (RUR nr 73). K. w 1389 r. wśród posiadłości joannitów z Suchania, z komturią dla utrzymywania dygnitarzy baliwa (Hg II, 886). W liście lennym ks. pom. Bogusława X dla joannitów z 2 II 1487 r. w K. dwór (*Hoff*), wieś i młyn (C B V, 430), w jego czasach joannici płacili z K., Strzebielewa i Witkowa [komturia kolińska] co roku 3 wisple owsa, 5 wołów, 5 waz piwa, 6 jagniąt i 30 kur (KD, 550), Hans Konow komtur K. 1490¹⁴, 1509 Arnd Kule w sporze z cysterskim włodarzem z Dolic o wyrąb w pogranicznym lasku (RK nr 306a), Franciszek Trampe [ryc. z Lubicza i Krzywina w ziemi widuchowskiej, syn Dytryka Młodszeo z Krzywina, wspomniany też w 1531 r.] komturem (*prefectus*) z K., gdy Wedlowie z Krępcewa w 1514 r. za zgodą ks. Bogusława X zastawiają swe dochody z K.: będą zbożową i pieniężną, dochody z sądownictwa, za 300 guldenów komturowi joannitów ze Swobnicy (BS I, 272). Franciszek 19 I 1521 r. udziela zgody dla chłopu Josta Henneke na nadanie dla chóru w kościele NMP w Stargardzie, czego poręczycielami chlopi Merten Strevelow, Claus Kroggher (M 1903, s. 67, HP I, 179, 201). [Jeszcze] w 1547 r. mowa o joannickim zarządcy (*houetmann tho Collin*) (M 1903, 81). [W średniowieczu w części wsi zwanej *Orth* stał dwór (zamek?) joannitów, którego śladem w XIX w. *Schlossbaj* (S 212, 217), tyle co *Schloss-berg*, tj. wzgórze

¹⁴ G. Kratz, *Geschichte des Geschlechts von Kleist*, Bd. I, Berlin 1862, nr 226.

zamkowe]¹⁵.

Chłopi [w pocz. XVI w.]: Claus Hertwich, Urban Suderow (ib. 236), Claus Heise, Tomasz Prusze, Baltes Boddeker (ib. 239), Hans Ukerman (ib. 240), Bartłomiej Brandenborch (ib., 260), Jochim Role, Gorges Kock (ib. 275), N. Framholt (ib. 280).

4. Duchowni parafii w K. objęci 1337, 1339 przywilejem księcia Barnima III i biskupa kam. Fryderyka dla bractwa kalendowego między Iną i Płonią (P X, nr 5512, 5741) [Komturia nie została w 1545 r. objęta sekularyzacją komturii suchańskiej. Pozostała wraz z parafią w zarządzie komandorii swobnickiej]. Komtur swobnicki Gottschalk v. Veltheim [po 1534 r.] osadził w K. plebana z (Starego) Przylepu. Gdy ten zażądał od chłopów z K. i Strzebielewa zbudowania mu podpiwniczonej plebani, urzędnika gospodarstwa z ogrodem, zabiegając o to u ks. szczec. Barnima IX, ten 2 III 1547 r. ich zażalenie skierował do baliwa słońskiego joannitów, Tomasza Runego. W rezultacie dochodzenia chłopci zwrócili się do baliwa z obszerniejszym katalogiem zarzutów, prosząc o nowego duchownego, bo obecny prowadzi nieobyczajne życie i nie uznaje władzy księcia, lecz po starym biskupa. Baliw skierował prośbę do księcia prosząc o pozostawienie duchownego. Barnim [od lat zwolennik luteranizmu] na życzenie chłopów zażądał jednak przepędzenia chciwego księdza¹⁶. Kościół z kamieni polnych z joannickim krzyżem na dachu, bez wieży, ale dawniej z dzwonem ufundowanym przez Simona von Güntersberga w 1514 r. (LB 371). Simon (III) z linii pęzińskiej na >Piaseczniku, znany z lat 1482-1519 (zob. w cz. II) też z fundacji ołtarza NMP i św. Anny w kościele augustianów w Stargardzie, otrzymując w 1500 r. 40-dniowy odpust od czterech kardynałów (Hg II, 411).

„Komorowo”

Wymienione w 1581 zabudowania Kummerow w lesie w pobliżu Dolic, potem opuszczone (SO 178), z nazwą pom. od komarów, może za pośrednictwem rodziny Kummerow w tej okolicy (Piotr Kummerow w Żalęcinie 1588, WH 312). Po 1945 r. nazwa zastosowana dla osady Bullenwerder, kolonii Dolic z XVIII/XIX w. (S 186).

Kopan Copan,

[Osrodek (dwór - *curia*) komandorii joannitów stargardzkich przeniesiony po 1267 r. ze Stargardu]. *Curia Copam* w 1278 r. wśród wsi [między Małą Iną i Iną, oraz Choszcznem i Stargardem] branych przez ks. Barnima I w lenno od margrabiego brand. Konrada (P II nr 1096), [zatem koniecznie na prawym brzegu Malej Iny gdzieś k. Kolina, gdzie istniała własność joannitów. W toku wojny pom. – brand. w 1283 r. mgb. brand. zajęli Stargard]; w pokoju z 1284 r. mgb. zobowiązali się zwrócić Stargard, jednak Bogusław zobowiązać się musiał nie karać [za nielojalność] m. in. joannitów z *Copam* (P II, nr 1312). W otoczeniu ks. Bogusława IV *magister curie* i brat Gerard z *Kopan* 15 III 1285 r. (P II, nr 1329) [zatem joannita], identyczny z Erardem, Gerhardem *de Copan* z Goleniowa, który 21 VI 1287 r. otrzymał od księcia 6 łanów, 17 I 1291 r. (dalszych?) 10, na polach miasta Goleniowa, przy czym po jego śmierci miały przejść na własność braci z *Copan* (P III, nr 1411, 1430). Już 10 IV 1286 r. i w 1287 r. w otoczeniu księcia Bertold *commendator* [komtur] *curiae Copan*,

¹⁵ O losach joannickiej wsi zob. też E. Rymar, *Kolińska komturia na tle dawnych dziejów stargardzkich joannitów*, „Stargardia”, t. III, 2003, s. 49–70.

¹⁶ F. Boehmer, *Ein Beitrag zur Reformationsgeschichte Pommerns*, „Monatsblätter”, Jg. 17, 1903, s. 81–84.

Kopan (P II, nr 1376, III, nr 1513, 1568, 1592). Obydwaj (jako *fratres Copanenses*) wystąpili w otoczeniu książąt pom. w 1294 r. (P III, nr 1703). [Już w akcie podziału księstwa pom. z 1295 r. siedziba komandorii była w Suchaniu, ale część dóbr nad Małą Iną podporządkowana została dworowi zakonnemu w >Kolinie].

Koszewko

1. Na stanowisku 9 w parku ok. 150 m na wsch. od Miedwia, owalne grodzisko wzniesione o wymiarach 135 x 170 m, z zachowanymi resztkami wału do wysokości 4 m; z ceramiką, kośćmi z IX–XI w. (D 146, NRCG I, 81, ŁO 210).

2. Szasiua 1202/8, parva Scoscoua 1223, Scosceviz 1236, parva Scussowe 1248, villa slavicali Cussow 1305; Kussowe 1308, Kussow slavica 1322, Wendeschen [tj. słow.] Kussow 1380, lutken Kussow 1463, Minore Kussow 1490, Cusszouw 1492, Lütken (tj. Małe) Kussow, Kleinen Küssow 1590, też Kutossowe, Scuscowe, Zcussowe; Klein Küssow 1944 [Przymiotnik „słowiański” oznacza, iż sąsiednia (bliźniacza) wieś >Koszewo została już przed 1223 r., (czy dopiero przed 1305?) zasiedlona przez kolonistów niem., lub tylko zorganizowana wedle kolonizacyjnego prawa niem.] Również rodzina ryc. Kussow, już 1336 w pobliskim Wierzchładzie, od XIV w znana też w Mechowie, Klukach, Koszewku etc.

3. [Ok. 1185 darowana przez Bogusława I [w ziemi stargardzkiej panował 1180–1187] cyst. z Kołbacza, bowiem jego synowie Bogusław II i Kazimierz II w 1202/8 potwierdzają nadanie ojca (P I, nr 141). Ks. Barnim I w 1223 r. na prośbę króla duńskiego [Waldemara II] przywraca im wieś w intencji możnego Sławobora (*Slavebor*, przodek rodu Kussowów?) ofiarodawcy w czasach swego ojca Bogusława II [z lat 120/8–1220], która to wieś przez opata Rudolfa w czasie oblężenia Szczecina przez Niemców [mgb. brand. Albrechta w 1214?] tymczasowo była przez cystersów opuszczona [P I, nr 213]. Za odstąpienie mu K. biskup kam. Konrad III w 1236 r. zrzeka się na rzecz cyst. z części wsi Brody [nad Płonią k. ob. wsi Okunica, w gm. Pyrzyce] i nadaje im dziesięcinę w szeregu wsi (P I, nr 331). Barnim I biorąc 7 X 1248 r. w lenno od biskupa kam. ziemię stargardzką pozostawia mu i kapitule kilka wsi opodal jez. Miedwie, w tym K. (P I nr 475, zob. partia wstępna tekstu). Ks. szczec. Otto I w 1305 r. wymienia z biskupem 300 łanów między Iną i Płonią po 10 grzywien za łan, w tym K.; biskup w 1308 r. nadaje kapitule kam. dochody z K. za wyjątkiem 3 łanów (P IV. nr 2206, 2399); w 1322 r. książęta dają biskupowi 1000 grzywien słow. pod zastaw K. z folwarkiem (P VI, nr 3643).

Lenno rodu von Küssow z zameczkiem: Jan Cluz w 1380 r. funduje wikarię w Stargardzie na cele której bracia von Kussow sprzedali 300 grzywien (SKD 198), Tide 1436 (HP I, 277, M 1902, 180), 1441 (RUM nr 99), Szymon i Rolof 1458 (HP I, 179), Rolof 1459, 31 I, 5 V 1463 (M 1903, 20, HP I, 180), 205, 177), 1464 (ib. 274, RUR nr 128), bracia Kussow z Mechowa i K. 1492 (KD 63), Ebel 1503 (ib. 276), Heidenreich 1512 (ib. 265). Ludeke I von Schöning na Lubiatowie ustalał dożywocie swej żonie z rodu v. Küssow z K., i w 1494 r. miał lenno w >Żalęcinie (SGS I, 89); w 1523 r. w matrykule wojskowej pomorskiej 4 konie [tj. zbrojnych jeźdźców] mają wystawiać synowie Asmusa, Josta i Walentyńa [z K.?] (KM 178).

Lenno rodu von der Zinna [zap. już w pocz. XV w.], potem Eickstedtów: ks. Jerzy I i Barnim IX nadają w 1525 r. Vivigenzowi v. Eickstedt [z Klempenow] ekspektatywę na 11 łanów Henninga i Tyde v. der Zinna (BL 681). W 1617 r. tu Ernest Dubslaff

v. Eickstedt bez lenna kościelnego, sądu, z prawem łowienia ryb w Miedwiu (EFB 802).

[Chłopi]: Hans Luben 1501 (M 1903, 38, HP I, 208), Wawrzyniec i Marten Speke, Joachim Kroger, Henryk Scharpingk (HP I, 211, 271), Simon i Tomasz Spon, Gorges Dene, Hans Deneke (HP I, 253), Hans Lange (ib. 271).

4. Kościół w budowie za plebana Mikołaja Ris(z)ebeck(e) 26 XI 1490 r., 24 VII 1492 r. (KD s. 27, nr 196, 544, s.154, zob. LB 388 n.), z dzwonem z XV w (LB 391).

Koszewo

1. Na stanowisku 3 cmentarzysko szkieletowe z ceramiką, szklanymi perlami, kłębaczkami skroniowymi. Z okresu średniowiecznego miecz (D 136).

2. (magna Scossoua 1223 > Koszewko), Cussow 1248?, Dudeschen [tj. niemieckie] Cussowe 1339, magna, maiori Cussow, Kussow 1409, Kuszouw 1492, Groten Kussow 1495, Groten Kússo w 1523, Gross Kússo 1944.

3. W *Cussow* 1248 r. własność kapituły kam. (P I, nr 475). Dziesięciny z 3 łanów w *Cussowe* prebendą w kapitule kam. ok. 1380 (KD 312). Wieś płacąca wraz z Kurcewem 6 wispli zboża na św. Michała (KD 398).

Lenno rodu von Kússo [w ostatniej ćwierci XIV w. dwie linie, z których jedna w Mechowie (z zamkiem), Klukach, Kłodzinie, druga w Mechowie, Koszewku, Wierzchładzie, Kunowie]: 1523 w matrykule wojskowej Heidenreich i Bartłomiej z Kussow [zob. Koszewko?] zobowiązani do wystawiania 2 koni [jeźdźców] (KM 179).

Lenno rodu von der Zinna (Czinne): Henning 1409 funduje ołtarze w kościele w Stargardzie (> Kluczewo) oraz w wikarię w kościele w K. (SG 138). Tyde Młodszy z Ukiernicy 30 I 1426 r. sprzedaje rentę 20 grzywien „oczek zięby” z gospodarstwa i 2,5 łanów [chłopa] Piotra Wilke z K. dla ołtarza w kościele NMP w Stargardzie (M 1902, 180); tenże 1441 (RUM nr 99). Henning 1490, 1495, 1496, 1502, 1511 (RUR nr 150, HP I, 178, 221, 187, 266, M 1903, 49 n., RUR nr 166), 1519, 1521 (HP I, 203, 208, 209), 1523 (BL 697), z bratem Tide 1509 (HP, I 273). Ebel 1519 (HP I, 225). W matrykule wojskowej z 1523 r. Henning z Diderikiem (tj. Tyde) i Joachimem z *Kussow* [z Koszewa i Koszewka?] zobowiązani do stawiania w 3 zbrojne konie (KM 179). Ks. Jerzy I i Barnim IX w 1525 nadają ekspektatywę na lenna Henninga i Tyde Vivigenzowi v. Eickstedt z Klempenow, w tym 9 łanów w K. (BL 681). Tyde tu jeszcze 1605, jego siostra Ewa zmarła w 1612 r. (BL 697). Po sporze z Raminami z Krakow, w 1616 r Eickstedtom zapisano 3 łany (EFB 800). Ernest Dubislafl v. Eickstedt w 1617 r. ma tu 8 łanów, 4 zagrodników, owczarnię, wiatrak, połowę dochodów z sądownictwa, lenna kościelnego, praw łowieckich w Miedwiu (EFB 802).

Jakub Mildenitz 1504 ma po ojcu i stryju Tomaszu potwierdzone przez ks. Bogusława X lenno w K., Łęczycy, Przemoczu, Tarnowie (BS I, 278).

Stargardzka rodzina (też w Nowej Marchii) Prechel (Parechel) w części: K. i >Słotnicy: Greta v. Güntersberg wdowa po Hermanie Prechel burm. Stargardu, w 1517 r. otrzymała potwierdzenie dożywocia w tych dobrach (BS I, 279).

[Chłopi]: w pocz. XVI w. Jochim Krolow (HP I, 177) lub Kolow (ib. 202), czy Kulow (ib. 225), Jakub Mewes (ib. 203), Paul Becken, Jakub Hoge, Hans Linde, Asmus Scharping (ib. 204), Hans Falkenberg (ib. 202), Jakub Bockholtz (ib. 202), Hans Linde, Marten Rosenkrantz, Peter, Marcin i Jost Detert, Paul i Hans Hoge (ib. 252, 262, 276),

Herman Boleman, Mathis Goldevisch [z K.?] (ib. 276).

4. Duchowni parafii z K. objęci przywilejem Barnima III i biskupa Fryderyka dla bractwa kalendowego między Iną i Płonią 1339 r. (P X, nr 5512, 5741), decyzją Henninga v. der Zinna w 1409 r. fundacja kolejnego ołtarza z patronatem biskupa; dla plebana mają ić dochody rocznie 6 grzywien i 4 dla zakrystiana z 2 łanów w Kluczewie (SG 138). Do kurii rzymskiej 13 VII 1433 r. wpłynęła prośba o zatwierdzenie fundacji ołtarza w kościele parafialnym w Kussow (Koszewie?) będącym pod patronatem Jodoka von Kussow¹⁷. Kanonik kamieński Andrzej Borkow, zachowując ponad 20 ważnych prebend i beneficjów w diecezji, otrzymał 18 II 1451 r. parafię we wsi **Cussow**; wakującą po zgonie (w 1450 r.) mgr Valentina de Melscholtza, z wielkiej podszczecińskiej rodziny rycerskiej, dziekana kapituły kamieńskiej (1424), kanonika kolegiat ottońskiej i mariackiej w Szczecinie (1424), posiadacza wielu prebend, w tym wikariatu w Maszewie¹⁸. Pleban Bartłomiej Droyße w 1482 r. nadaje 4 floreny z obowiązkiem dwóch mszy dla ubogich w kościele w Kunowie [Biskupim] (BL 697); tenże 15 XII 1492 (KD 81, nr 685). Kościół z XV/XVI w., dawniej z dzwonem z 1561 r. (LB 384).

„Kozłowo”

Wśród wsi potwierdzonych w 1229 r. przez Barnima I stargardzkim joannitom wedle wcześniejszych nadań dziada Bogusława I [więc z lat 1181–1187], po Ulikowie, tajemniczym *Cocolicino*, a przed Sadłowem i Klepinem, wymieniono *Cozlov*, co znajdujemy w transumpcie biskupa Hermana z 1262 (P I, nr 257, II, nr 724). [Wieś utożsamiano z Kluczewem i z] *Coclow* w 1248, wymienioną wśród dóbr kapituły kamieńskiej w ziemi stargardzkiej (P I, s. 210, 592, BS 16, S 202), [co należy odrzucić, bo w Kluczewie własności joannitów potem nie stwierdzamy, a *Cozlov* musieli by joannici utracić, tak by w 1248 można ją było utożsamić z *Coclow*. Wydaje się zatem, że śladem „Kozłowa” był potem] zagajnik dębowy *Caselow* 1600, 1798, *Katzlow* 1665, na pograniczu Kolina i Morzycy na prawo od drogi z Kolina (S 172). [Zagadkowe K. podobnie jak >Kopan widocznie złało się z posiadłościami joannitów w Kolinie].

Krępcewo

1. Nowsze badania nie potwierdziły istnienia grodu nizinnego ok. 850 m na płn.-wsch. od wsi nad Iną (stanowisko 1). W miejscu tym Wedlowie zbudowali w 2 połowie XIII w. zamek z ruinami do dziś (D 154; NRCG I, 82, ŁO 210¹⁹); na stanowisku 2 ok. 800 m. na pld od wsi, na wzniesieniu dawniej o nazwie Knasterberge i 3 na pld. od wsi osada z ceramiką z VII(?)– X w. (D 154); w 1968 r. na stanowisku 2 osada z ceramiką z X–XI w., na stanowisku 5 ok. 250 m na płn. od stanowiska 2 osada z ceramiką z XII–XIII w.; na stanowisku 6 ok. 800 na zach. od wsi nowa osada z ceramiką z XII–XIII w. (MZP 1968, 812-3).

2. Crimtzowe 1248, Kremtzo 1305, Krempsowe 1308, Cremsow 1310, Crem(e)sowe 1319, Cremsowe 1320, Krempsow –zowe 1321, Cremptzow 1333, Kremptzow 1339, Crempsov, Cremczow 1372, Crempczow 1374, Krempszowe 1375, Crempsou 1388,

¹⁷ *Repertorium Germanicum*, t. V, Tübingen 2004, nr 1463.

¹⁸ *Ibidem*, t. IV/3662, VI, nr 151 i według indeksu.

¹⁹ Zob. zwłaszcza E. Cnotliwy, T. Nawroński, R. Rogosz, *Grodziska wczesnośredniowieczne na ziemi pyrzyckiej*, „Slavia Antiqua”, t. 36, 1979, s. 231.

Kremptzow 1425, też Cremmetzow, Cremmesow, Kremeso, Krembzow; Kremzow 1944. Również rodzina ryc. Kremeszowe 1298 [w >Sądowie], Krempzowe 1325, Cremsow i podobnie, bez związku z Krępcewem, czasem myłona z Wedłami krępczewskimi.

3. W opisie dóbr pozostawionych przez ks. Barnima I biskupowi i kapitule kam. w ziemi stargardzkiej w 1248 r. wieś Crimtzowe wymieniona po Dębicy przed zaginionym Reńskim (*Renzk*) i *Coclowe* (Kluczewem?) (P I, nr 475) [co sugeruje położenie jej blisko jez. Miedwie, jednak powszechnie identyfikowana z K., ale też przy odczycie Criuizow, kojarzone z Kurcewem (co prostuje już BL 689). Identyfikacja z K. może być wątpliwa skoro na mapie z 1618 r. miejscowość Crentzhoff na płu.-wsch. od Wierzbna i pld.- zach. od Koszewa (L)]. Biskup Henryk 11 IV 1308 r. przekazuje kapitule kam. dochody z prebend w szeregu wsiach, za co ta odstępuje mu m. in. K. (P IV nr 2399). Ks. szczec. Otto I 1 X 1333 r. nadaje swemu (sic!) miastu Stargard trzy wsie, w tym Rzeplino, z tym jednak, że kiedy uzyska od biskupa Fryderyka K., to je przekaze miastu w zamian za Rzeplino, a jeśli będzie tam mniej łąnów to rozjemcy ustalą rekompensatę (P VIII, nr 5100).

4. Wedlowie²⁰ lennicy biskupów osiedli w K. zapewne na początku drugiej połowy XIII w. [skoro w 1278 r. Ludwik v. Wedel negocjował układ Barnima I z margrabią brand. Konradem w sprawie całego obszaru między Iną i Małą Iną oraz Choszcznem i Stargardem, 1285 posiadał >Rzeplino. Do 1945 r. tu jedna z głównych, dawniej zamkowych, posiadłości rodu na Pomorzu. Wedlowie mieli tu dwa zamki: pierwszy nad Iną (>1) z fosą o szerokości ok. 5-7 m, zniszczony już ok. 1500, na mapie Lubinusa z 1618 r. nazwany „starym zamkiem” (*olde Schloss*), w 1789 r. na mapie Gilly’ego podobnie (*Alte Schloss*), z ruinami 1844 r., na początku XX w. na odcinku 30 m z murami jeszcze o wysokości 3 m (LB); dawniej z dwoma bramami, Stargardzką i Rzeplińską lub Polską, komorą celną na Inie zwaną Wedelische Fährzoll wedle starej księgi wiejskiej²¹; zamek nowy we wsi]. Hasso II [syn Ludwika I, znany z lat 1301–1320, w tym ze służby u margrabiów brand. i posiadania Głębokiego k. Recza] 6 VII 1305 r. wystąpił jako *in Kremtzo* (C XVIII, 447). Gościem Ludolfa I i jego bratanka Hassona II był ze swym dworskim otoczeniem mgb. brand. Waldemar, który w K. 9 IX 1310 r. nadaje prawa miejskie Słupskowi (P IV nr 2629). Hasso de Cremsowe 29 IX 1319 r., 14 III 1320 r. (P V, nr 3294, 3343) [i może zmarł tego roku bezpotomnie, a K. przeszło na jego kuzyna Ludolfa II, syna Ludolfa I. Z powodu udziału rodu od 1324 r. w popieraniu mgb. brand. Ludwika w Nowej Marchii, ks. szczec. Barnim III w 1332 (?) r. po oblężeniu zdobywa zamek Ludolfa II i pustoszy jego dobra. [Widocznie w ramach tych represji] 1 X 1333 r. ks. szczec. Otto I i Barnim III, tytułem odszkodowania za wierne służby, nadali Stargardowi wsie „Sabz” (Szadzko?), Krąpiel i Rzeplino, z możliwością zamiany tej ostatniej wsi na Krępcewo, jeśli ją od biskupa

²⁰ O czym szerzej G. J. Brzustowicz, op. cit., s. 81–107. Badacz pisze, iż w 1308 r. książę ofiarował biskupowi Kurcewo bez 3 łąnów za Krępcewo, przy czym przywołuje P V, nr 2405, ale akt nie dotyczy takiej sprawy. Otto I z synem Barnimem aktem tym odstępują kapitule kamińskiej wszystko to co posiadają we wsi Dębica (ob. w gm. Warnice)! Podobnie przywołano P VI, nr 4265, jakoby dokumentujący własność biskupa w Krępcewie w 1333 r., ale dok. ten pochodzi z 1327 r. i dotyczy innej kwestii.

²¹ Pyritzer Kreiskalender 1916.

Fryderyka pozyskają (P VIII, nr 5100)²², jednak po złożeniu hołdu lennego i przysięgi wierności w Kołbaczu przez Ludekina, Henninga i Ludwika, Barnim III w 1336 r. zwraca im K. i inne dobra za wyjątkiem Przywodzia [dziś w gm. Przelewice, pow. Pyrzyce] (P X nr 5438). [W sprawie tej brak jeszcze pełnej jasności, bo istnieje opinia, że] w 1338 r. za wspieranie mgb. Ludwika, Ludolf II z K. skazany został przez sąd książęcy i wiosną Barnim III zajął i zburzył zamek w K. (WG 125). Tomasz Kantzow w swej kronice z XVI w. po doniesieniu o uregulowaniu sporu szczec. – brand. w 1338 r., dodaje: *Podczas wojny z margrabią takoz i Wedlowie z Krępcewa stronnico się zachowali i przyłączyli się do margrabięgo, totez ksiązę Barnim zamek Krępcewo był zdobył i jeszcze go trzymał. Tyle więc prosili Wedlowie i suplikowali, jak u i innych książąt przedkładali prośby, że niebawem ksiązę Barnim ponownie ich przyjął w łaski i za hołd nowy i przysięgę zamek ów im zwróci*²³. [Pozbawienie lenn mogło nastąpić już w 1332 r., ponowny (?) zwrot w 1339 bo:] 20 V 1339 r. książęta przyjmują przysięgę wierności od Ludekina, Henninga i Ludwika, nadając im na nowo zamek (*huss*) w K. i wszystkie ich dobra, które im zajęli, a jeśli wejdą napowrót w stosunek lenny od biskupa i kapituły to nadal będą zobowiązani do obowiązków lennych wobec nich (P X, nr 5747a). Ludolf II v. Wedel na K. posiada młyn w Gogolewie w 1339 (C XVIII, 114). Bracia Hasso Młodszy, Ludwik Młodszy, Ludeke i ich kuzyni Ludwik Starszy i Henning z Połczyna, Wedlowie [z Krępcewa], 28 X 1352 r. dysponują > Brałęcinem (UBB I, nr 207, BL 690). Wieś Żukowo nad Iną braci Hassona [1349-1376], Henryka, Henninga i Ludwika 25 VII 1366 r. określona jest jako położona opodal ich zamku (*prope castrum*) w K. (RUR, nr 75), podobnie w 1386 r. (RUR nr 90). Wedlowie z Mielna oraz Hasso, Wedige i Henryk „mieszkający” w K., otrzymali od margrabięgo Ottona w 1372 r. zamek w Drawsku (C XVIII, 230); bracia Hasso, Henryk i Ludwik Wedlowie czynią nadanie dla augustianów w Stargardzie 1373 r. (M 1902, 162); Hasso mieszkający w K. od 1373 r. pozostawał w służbie książąt szczec., ale 28 V 1374 r. wraz z innym Hassonem, oraz Henrykiem, Ludekinem i Ludwikiem, wszystkimi z K., ale też w Nowej Marchii [mając tam Insko i inne posiadłości] są wśród składających hołd nowemu władcy Brandenburgii, cesarzowi Karolowi IV (C XVIII, 149). Hasso i Henryk bracia 1374 (RUM nr 80); Hasso, Henryk zwany z Połczyna, Ludwik bracia z K. 31 XII 1374 r. nadają augustianom ze Stargardu ćwierć Dalewa za Krąpielą, na co 29 IX 1375 r. w zamku swym w K., (*castro nostro Krepmzow*) Hasso z Mielna (de Millene) mieszkający w K. i Ludekin zwany Lütteke z Mielna (Millene) *residens* w K., dają swój konsens (SG 166-7, HP I, 257). Hasso 1377 (RUR nr 84), Henryk brat Hassona z K., teraz w Piaseczniku mieszkający, daje poręczenie dla tegoż oraz

²² T. Kantzow, *Pomerania. Kronika pomorska z XVI wieku*, (tłum. K. Gołda), T. I, Szczecin 2005, s. 266. Przekaz jest dość ogólnikowy, ale może przemawia za tym, że Barnim zajął kilka lat przed 1338 r. (*i jeszcze go – w 1338 r. – trzymał*) J. Zdenka skłania się ku zajęciu zamku w 1338 r. (*Polityka zagraniczna książąt szczecińskich w latach 1295–1411*, Słupsk 1986, s. 112 . G. J. Brzustowicz, op. cit., s. 85, odwołując się do F. Boehmera, *Geschichte der Stadt Stargard i. Pomm.*, 1. Bd.: *Geschichte der Stadt im Mittelalter*, Stargard 1903, s. 93 (ale już nie do dokumentu przytoczonego na s. 139) i mej rozprawy *Osadnictwo wiejskie i własność ziemska na obszarze ziemi pyrzyckiej w XII–XV w.*, „Zeszyty Pyrzyckie” 5, 1974, s. 225 pisze, że było to nadanie „za szkody doznane w ostatniej wojnie z Wedlami z Krępcewa”. Ani w tych rozprawach, zwłaszcza w dokumencie mowy o tym nie ma. Uprawnione będzie tylko domyślanie się odszkodowania za szkody doznane w walce z Wedlami.

²³ T. Kantzow wcześniej w *Chronik von Pommern in hochdeutscher Mundart*, hrsg. v. G. Gaebel, Stettin 1897, s. 202 pod 1339 r. o zniszczeniu zamku Ludekina, Henninga i Ludwika. W 1339 r. do Wedłów krępcewskich należą w ziemi stargardzkiej (już w księstwie wologoskim, podczas gdy K. w szczecińskim) Dalewo, Gogolewo, Kiczarowo, Żukowo, UBW II/2, 60.

Ludekina z Inńska, dla Hassona, dawniej z Mielna, teraz z K. (UBW IV, 275). Hasso z K., mieszkający w Barzkowicach, Henryk i Ludwik z K. w 1388 r. (C XVIII, 151, WG 245). Hasso z K. w 1393 r. i 1394 r. zapisał córce mniszce w Marianowie dochody w Gogolewie (UBW IV, nr 71, 72, 74). Hasso z K. pozostawał w tych latach w służbie księcia szczec. Świętobora. Ludwik, Hasso, Hans i Henning, kuzyni mieszkający w K., w 1399 r. nadają augustianom ze Stargardu tzw. Mühlenwerder [co śladem młyna] k. K., z obowiązkiem odprawiania 4 mszy w roku w intencji ich rodziny (SG 167). Hasso 1404, 1406 (RUM nr 178, R. 35), z Ludwikiem 1405 (HP I, 257). Hannus 1407 (UBO II, 32), to Hans jeszcze w 1410 (C XVIII, 168, BL 689). Henning 1414 uczestniczy w wojnie domowej rycerstwa z Nowej Marchii (C XVIII, 169). Hans (Hannes) Starszy z K. i Przywodzia 1423, 1425 (C XVIII, 182 n.)²⁴, Jasper 1439 (RUR nr 119), Kurt, Krzysztof i Jurgen 1444-69, pierwsi wspomniani jako *stotheren, husseten* [szlachta zamkowa] (BL 689), Hasso (syn Hansa Starszego?) 1454 składa hołd elektorowi brand. (C XXIV, 161) [z posiadłości w Nowej Marchii]; zarazem radca dworski ks. szczec. Ottona III 1459 (RUR nr 122, HP I, 180), 1461 (C XXIV, 183), 1462 (RUR nr 126), z Hansem z K. 17 XII 1468 (C C I, 492, 495), którzy jako kuzyni 22 VI 1477 (UBB II, nr 226). Hans 1486, z kuzynem Joachimem 1487 (C XVIII, 90), Joachim (Achim) Starszy 1491 (M 1903, 21), 1493 (RUR nr 153), 1501, 1510, 1516, 1525 z K. i Morzycy (HP 237, 185, 240, 175, 220). Jego kuzyn Dzinisz (Dinnies) [syn Hassona Starego, albo to raczej brat Joachima Starszego] 17 II 1491 sprzedał prowizorom kościoła św. Jerzego w Stargardzie rentę 1 guldena w obecności brata Joachima Młodszeo (M 1903, 21), 4 I 1496 r, tymże czynsz 1 guldena (tamże, 37), 1508 tymże czynsz 2 guldenów (M 1903, 50), 1510, 1514, 1518 (HP I 190, 175, 190) a Joachim Młodszy znany z 1501, 1505, 1514, 1516, 1518, 1523 (HP I, 184, 237, 207, 175, 240, 190, 273). Kurd (Konrad) [brat Dionizego] z K. 1507, 1508, 1516, 1525 i z Przyjezierza 1525 (ib. 219, 175, 184, 240, 175, 220) i jego kuzyn Krzysztof 1516 (HP I, 240), 1521 (HP I, 273), 1530 (HP I, 266). Karsten 1507 (HP I, 219), Jasper (Kaspar syn Jerzego) 1508 (HP I 175, 184, 246). W matrykule wojskowej z 1523 r. Wedlowie z K. wystawiają 12 koni, ponadto 9 synowie Joachima Młodszeo (KM 178). Hans i Jurgen 1536, 1539 „z zamku” (*to dem huse*) 1536 (HP I, 190, 215), Hasso syn Dzinisza/Dionizego 1521, 1523 (HP I, 267, 273), Katarzyna wdowa po Hansie Riben 1525 (HP I 175)²⁵.

Chłopi: Bartłomiej Tele 1496 (M 1903, 37), Tewes Lonniges [w pocz. XVI w.] (HP I 274).

4. Henning pleban i Rudolf kapelan Wedłów na zamku 1373, 1374 (M 1902, 162, SG 167). Kościół z kamienia polnego z późnego średniowiecza, spalony tuż przed 1607 r., w nim liczne pamiątki po Wedlach od pocz. XVII w.; przebudowany w XVIII w. Przy drodze do Stargardu krzyż upamiętniający podróż Leopolda von Wedel w latach 1570–1580 do Ziemi Świętej (LB 372 n.)²⁶.

Kurcewo

1. Osada i grodzisko 200 m na pld.-zach. od wsi nad prawym brzegiem Małej Iny (stanowisko 9), dawniej zwane Paseburg i Kiebitzberg, z ceramiką z IX–XI w.

²⁴ J. Steinbrück, *Geschichte der Kloster in Pommern*, Stettin 1796, s. 17.

²⁵ Pełniejszego przeglądu Wedłów z Krępcewa wraz z tablicami genealogicznymi domagającymi się jednak korekt, dokonał ostatnio G. J. Brzustowicz, op. cit., s. 81 n.

²⁶ A. Majewska, *Krzyż pokutny i krzyż dziękczynny*, „Stargardia”, t. III, 2003, s. 411.

(D 154, NRCG I, 83, ŁO 211), ceramika na stanowisku nieznanym (D 155), w 1968 na stanowisku 10 osada km na płd.-wsch. od wsi z ceramiką z IX-XI w.; na stanowisku 11 ok. 500 m płd.-wsch. od wsi osada z ceramiką z X-XI w. (MZP 1968, 814, ŁO 211).

2. Kuretsow 1305, Kurechow 1385, Kurecowe XIV w., Kurythzaw 1427, Krussow 1441, 1489, Kurecowe 1490, Krussowe 1523, Krüssow 1944.

3. Ks. szczec. Otto I w 1305 r. zamienia z biskupem kam. 300 łanów między Iną i Płonią po 10 grzywien za łan, w tym połowa K., na inne dobra (P IV nr 2206). Dziesięciny z tytułu należnej biskupowi tzw. biskupownicy, ok. 1380 r. prebendą kapituły kam. i parafii w Stargardzie. Wraz z Koszewem wieś płaci 6 wispli zboża na św. Michała (KD 312, 398).

Lenno rodzin rycerskich:

a) Dosse: Busso z K. 8 XII 1427 r. wraz z Ottonem v. Schack z Kłodzina [ob. w gm. Przelevice, pow. Pyrzyce] sprzedają mgr Lambrechtowi Vrygsmyd i Janowi Vleschower ze Stargardu rentę 8 grzywien od kapitału 100 grzywien (RUK nr 510). [Pierwszy był duchownym w Stargardzie 1419 (SG 179), kanonikiem kamińskim (1425), archidiakonem pyrzyckim (1426 i 1434-37)]. [Tenże] Busso 24 VIII 1441 r. czyni nadanie czynszu dla bractwa kalendowego przy NMP w Stargardzie (HP I, 173), występuje też w 1452 r. (RUM nr 217). Rolof z K. sprzedaje w 1489 r. łany w Brzesku [k. Pyrzyce] (RUM nr 259, Hg II 586), mieszkając w Stargardzie ok. 1500 sprzedał 11 łanów w K. sukiennikowi i rajcy stargardzkiemu Karstenowi Frenckel (BS 278n.).

b) Scharn 1477 (BL 733).

c) Frenckellowie ze Stargardu mają 11 łanów (BS I 279) [zatem to dawne lenno Dossów, K. „b”], obowiązani w 1523 r. do stawania z 1 koniem zbrojnym (KM 179).

d) v. Kremptzow [potem K. „b”]: Bogusław X nadaje w 1515 r. Hansowi Młodszemu lennikowi cyst. kołbackich w >Sądowie i Zaborsku, ekspektatywę na lenno Achima Frenckela (BL 694). Lenno to 1526 r. w posiadaniu synów Hansa von Kremptzowa, Guntera i Joachima, gdy otrzymują list lenny (BL 694).

e) v. Schöning [późniejsze K. „c”] 1477 r. potwierdzone (SGS I, 16, BL 683); Joachim w liście lennym dla tego rodu 1517 (SGS, II, s. 53) [>Moskorzyn] (BL 715).

f) Borkowie (v. Borcke) z Brałęcina [K. „a”]. Po otrzymaniu sumy od ks. za wykupione Radaczewo w 1530 r., Kaspar nabył część wsi K., na którą w 1561 r. Barnim IX wystawiał list lenny jego synowi Andrzejowi. Bracia Kaspar, Jakub, Henryk, Joachim Borkowie na B. i Kurcewie w 1575 r.; Ewald na B. i Kurcewie 1632-35 (BL 642).

[W pocz. XVI w.:] młynarz Hans Dramme i Jurge Lange (HP I, 188, 249), sołtys Hans Merckow, ławnik Claus Kerkow (HP I, 249), chłopci: Jochim Wedege (HP I, 271) Wawrzyniec, Jurgen i Jakub Koppe, Jakub Scherping, Marcin Sterke (HP I, 239).

4. Kościół filialny parafii w Barnimiu 1490 (KD 312).

Lipka

1. Osada (?) z IX-X w. na stanowisku 2; osada z ceramiką na stanowisku 3 i 4 z IX-XII w. (D 162, ŁO 212).

2. Sconelinde [tyle co „piękna lipa”?] 1278, Lynde 1319, Linde 1944. Część wsi kiedyś zwana Lecker Berg (SO 213).

3. Ks. pom. Barnim I bierze od mgb. brand. Konrada w lenno obszar [między Choszcznem i Stargardem w widłach Iny i Małej Iny], w tym Sconelinde (P II nr

1096). Jego syn, ks. szczec. Otto I nadaje w 1319 r. wieś z wszelkimi przyległościami, jak pastwiska, bagna, zagajniki, młyny, swemu wasalowi Henningowi v. Liebenow, tak jak Hasso von Wedel z Krępcewa posiadał. Gdyby zmarł bezpotomnie wieś ma wrócić do Hassona (P V, nr 3279). Rajca Stargardu Henning de Linde w 1350 r. (SG 115), Henryk Sconelinde, konwers cystersów kołbackich [w Dolicach?] przy czynności w Choszcznie w sprawie Dolic w 1364 r. (RK nr 212) [obaj zapewne z L.].

Lennikiem Wedłówrodzina drobnorycerska pom. [tj. nienapływowa] pochodzenia: Joachim Koeseke (Keseke) 1444 (BL 707, KM 120). [W pocz. XVI w.] Claus i Diderick Koeseke (HP I, 180, 184), Diderick 1507 (ib. 172); Jurgen Koeseke 1510 (HP I, 187, 276), Mateusz Kaseke pan na L. 1527, czynił nadanie ołtarzowi 10000 rycerzy w kościele św. Jana w Stargardzie bractwa kalendowego między Iną i Płonią (SG 110). Dinges Koeseke z Trzebiatowa [starg.] i L. 1527 (HP I, 217).

4. Kościół filialny parafii w Brańcu, budowla późnośredniowieczna, dawniej z dzwonem z 1529 r., odlanym przez stargardzkiego ludwisarza Jacoba Ingermana (LB 400; ML 119).

Uwaga: „Linde de”

Na mapie E. Lubinusa z 1618 r. miejscowość z kościołem na wsch. od Brańcu, nie identyczna z wsią Lipka, na mapie również umieszczoną. Widocznie skutek błędu.

„Lubanowo”

Duża i Mała Łąka Libenow 1782 w Krępcewie (S 157). Nazwa z końcówką -ow mogącą wskazywać na ślad dawnej osady.

